

NAŠ TOVARIŠ TV 15

Št. 22 8. junija 1978 Leto XVI

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

Glavni in odgovorni urednik:
SILVO TERŠEK

Novinarji:
Milena Strajnar, Tone Urbas, Milan Vogel, Bojana Zokelj Jesih

Tehnični urednik:
Sine Kovič ml.

Tajnica uredništva:
Mara Okorn

Telefon uredništva: 327-780

Letna naročnina 180 din, za inozemstvo 190 din; posamezna številka v prosti prodaji 4 din

Uprava in naročninski oddelk »TV-15«:
Miklošičeva 28, pp 598 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Tekoči račun:
501000-833-30005 pri SDK Ljubljana

»TV-15« izhaja vsak teden – izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov:
Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28, pp 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo
Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV-15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk:
ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Boj na Jančah

str. 4

Kultura v otroških rokah

str. 7

Mož trdnega značaja in vsem nam v ponos

str. 9

Prvenstvo, ki ni bilo le to

str. 17

Več kot tisoč učencev, učiteljev, borcev NOV, članov ZRVS in drugih se je udeležilo pohoda po partizanskih poteh pod Stolom, ki je bil v soboto 3. junija. Organizirali so ga KO ZB NOV Žirovnica, aktiv Kokrškega odreda in šole v Žirovnici, Lescah in Radovljici.

Foto: B. B.

Nedvomno je proučevanje političnih in vojaških odločitev iz obdobja naše osvobodilne vojne pomembno ne le za njihovo pravilno vrednotenje, pač pa tudi za današnji čas in za graditev naše doktrine ter sistema ljudske obrambe in notranje varnosti.

Pri graditvi tega sistema nas vodi prepričanje, da sta učinkovito varovanje in obramba revolucionarnih pridobitev in socialističnega samoupravljanja odvisna predvsem od patriotične zavesti in politične volje delovnih ljudi. Za varnost in obrambo niso več odgovorne le naše oborožene sile in varnostni organi, ampak

Načela, zapisana med NOB, veljajo še danes

terjata sodelovanje in nalagata odgovornost vsem delovnim ljudem v sleherni krajevni skupnosti. Vrsto nalog mora pri tem izpolnjevati, poleg socialistične zveze kot mobilizatorja vseh ljudi za vse oblike odpora, tudi zveza komunistov, ki mora trajno skrbeti za idejno in akcijsko enotnost vseh družbenih dejavnikov v obrambnih pripravah in samozaščitni aktivnosti.

Zato še danes veljajo načela, ki jih je med vojno zapisal Boris Kidrič v enem od svojih številnih člankov. Poudaril je, da je cilj političnega dela v aktiviranju množic za najvišjo stopnjo odpora. Politično delo mora vzgajati v duhu stalne budnosti. Politična vzgoja naj utrjuje vero ljudi v lastne moči in v njihovo neizčrpnost ter dviga in spodbuja pestrost organizacijskih oblik. To iniciativno morajo usmerjati organizirane družbene sile. V tem je bistvo preraščanja ljudske obrambe in družbene samozaščite v množično gibanje. To je tudi cilj, ki ga je postavila Zveza komunistov Slovenije na letošnjem osmem kongresu.

(Iz slavnostnega govora Marjana Orožna, sekretarja mestne konference ZKS Ljubljana, na Jančah)

Katja je bila res naša

Odmev na sestavek o tovarišici Katji Rupena, 10. številka TV-15

V 10. številki TV-15 ste objavili krajši prispevek Marije Primožič-Milice iz Nove Gorice s pripombo, naj sporočimo, če kdo hrani kakršenkoli spomin na tovarišico Katjo. Prav sedaj urejujem in pišem spomine na narodnoosvobodilni boj. En izvod spominov, ki se nanašajo na tovarišico Katjo in člane CK KP in tretje operativne cone za Primorsko pošiljam za objavo:

Kurirji karavle P5 so mi nekega dne v juniju 1943. leta prinesli sporočilo, naj pridem kot komandir naslednjega dne ob 20. uri na javko k Vipavki v Belo. S seboj naj pripeljem še enega kurirja domačina, ki dobro pozna teren. Naloga je strogo zaupna in resna. Z menoj na javko je šel naš kurir Iztok, doma iz Vojškega, ki so mu bili ti kraji v Čekovniku in Beli najbolj poznani.

Na javki pri Vipavki naju je čakal kurir karavle P5. Takoj naju je pospremil v hosto nad to domačijo in predstavil skupini petih partizanov, med katerimi je bila tudi partizanka.

Spominjam se, da so z nama imeli daljši razgovor ter se zanimali predvsem o ljudeh v tem kraju, o sovražnih postojankah in o varnosti poti, po kateri bodo potovali na Tolminsko. Zanimalo jih je tudi najino lastno gledanje in pripadnost do NOP. Predno smo krenili na pot, so nama dejali, da jih morava voditi po tako varnih krajih, da ne bomo v nobenem primeru prišli v sovražno zasedo. Ko so bile opravljene vse formalnosti, smo krenili. Jaz sem potoval na čelu kolone, Iztok pa v začetju. Ker sva spremljala zelo visoke funkcionarje, jih nisva vodila po običajni poti, ki smo jo tedaj kurirji uporabljali – prek Čekovanika – temveč po varnejših krajih.

Najbolj nevaren je bil prehod v Beli prek ceste in lesenega mostu čez reko Idrijco. Prav na tem mestu so nam Italijani pogosto postavljali zasedo in prav v tem času je tukaj padel naš kurir Gortan.

Kljub bojazni se je vse srečno izteklo. Pot smo potem nadaljevali po gozdu, na levi strani reke Idrijce. Pozno popoldne smo prispeli v bližino Tratnikove domačije, kjer smo se v neki mali vrtači ustavili in odpočili. Bili smo zelo utrujeni od naporne poti, saj smo ves čas potovali samo po gozdu. S seboj smo nosili polne nahrbtnike prtljage. Oboroženi so bili vsi z avtomatskim orožjem. Imeli so pištole, parabele in bombe.

Ko smo se nekoliko oddahnili, je neki tovariš v skupini dejal: »Katja, kaj bomo pa danes jedli, jaz sem zelo lačen.« Odgovorila mu je: »Jaz bi najraje šmorn ali palačinke.« »A kaj, ko ga ne morem napraviti, ko nimam jajc ne mleka.« Videl sem, da so nastale težave, pa sem se takoj ponudil in odšel k kmetu Tratniku, kjer so mi dali še več jajc kot je bilo potrebno in tudi mleka. Tu so me namreč že poznali, ker smo se pri njih večkrat oglasili v podobnih primerih. Pred dvema mesecema so nam dali celo telčka. Hitro sem se vrnil k skupini in zadovoljstvo je bilo tu. Moko, sol, sladkor, mast ter pribor so imeli s seboj. Vsi smo se vrteli okoli priprave, največ pa je delala Katja, ko je pripravljala zmes. Vode sem ji prinesel iz bližnjega potoka. Tovariš je pripravil suhih drv, drugi iz kamnov kurišče in že se je mast cvrla v aluminijasti kozici, v katero je Katja zliła tekočo zmes in kmalu je bila jed pripravljena. Nazadnje je naredila še nekaj palačink. Spominjam se

Katje, ko je vprašala: »No, tovariša kurirja, kako se vama zdi moja večerja? Reči moram, da šmorn ni najboljši, ker se mi je nekoliko zasmodil.« Hvalila sva, da je dobro in da kaj takega še nikdar v življenju nisva jedla in da je nama beseda šmorn, palačinka neznanaka.

Naslednje jutro v svitu smo nadaljevali pot in v zgodnjih popoldanskih urah prispeli v naše taborišče. Kurirji smo za vse skupaj pripravili izdatno večerjo – mineštro. Pohvalili so nas, da znamo dobro kuhati, predvsem pa se je Katja zanimala, kako in iz česa napravimo tako dobro in izdatno jed mineštro. »Sinoči sta vidva kurirja občudovala moj šmorn in palačinke, danes pa jaz vaša mineštro!« je rekla. Katji je bila tako všeč, da je hotela vedeti natančen recept. Ko sem ji našteval, kaj vse vsebuje naša mineštra, je to beležila na list papirja: fižol, krompir, korenček, makaroni ali riž in dobro začinjena z panceto ali z zaseko. Še bolje pa je, če se v njej kuha komad suhe svinjine.

Prenočili so pri nas v taborišču. Spominjam se, da smo kramljali še pozno v noč in kurirji smo jim prav pazljivo sledili, ko so nam pripovedovali o veličini naše vojske, o organizaciji OF in KP ter druge zanimive dogodke in doživetja, ki so jim imeli za seboj.

Od celotne skupine se mi je najgloblje vtisnila v spomin Katja, z njenimi močnimi, dolgimi lasmi, spletenimi v kiti. Bila je zelo zgorovna in živahna ter vedno razpoložena in nasmejana. Bila je pravi vojak, oblečena v lepo ukrojeno uniformo in s titovko na glavi. Nosila je opasac s pištolo, usnjeno torbico in poln nahrbtnik prtljage.

Po redni zvezi smo jih naslednjega dne spremljali preko Mrzle rupe v Gornjo Trebušo. Potovali smo po ozki stezici ob reki Trevušci, mimo Brusa, Štalarja, Počeparjeve žage in se ustavili pri Sedejčku. Terezka nas je seznanila z varnostjo poti in nas založila s cigaretami. V Podrteju smo prečkali reko in nadaljevali pot mimo Prajza, Prtrebušarja, skozi zaselek Log in že pozno ponoči prispeli v Krtove, kjer smo jih na javki izročili kurirjem karavle P7.

(Spomini komandirja karavle P6 Franca Rejca-Kuharja)

FRANC REJEC
Salara 24, p. Koror

Po naključnem razvoju dogodkov je bil Cirk kot tujski legionar, ko so se ob koncu 1942. leta (oper. Torch) izkrcali Angloamerikanci v Sev. Afriki, udeleženec bojev v Afriki proti osnim silam in sodeloval je v zimskih bojih 1944–1945 l. v francoski ofenzivi v Alzaciji, kjer je bil tudi ranjen. Vsa čast mu, kot vsakemu francoskemu ali drugonacionalnemu borcu, ki se je takrat boril skupaj z zavezniki, v kar je bila vključena tudi naša NOV, za dokončno uničenje hitlerjevske Nemčije, pač vsak na svojem delu fronte. Lahko bi rekli, da si je Cirk v tem boju in s krvjo opral svoje »stare grehe«. Mi, borci NOB, bi ga sprejeli za soborca, za sotovariša, tako kot smo sprejemali spregledane belogardiste, bivše vermane in Slovence iz nemške vojske, ki so prestopili na antifašistično stran in to na katerikoli fronti. Vendar Cirk na osnovi pričujočega pisanja ne moremo oprostiti. Postal je prostovoljno politični emigrant in postal je prodana duša, kar je že prej bil, in kar dokazuje na nešteti mestih svojega provokatorskega in lažnivega pisanja.

O francoski tujski legiji v Severozahodni Afriki do operacije TORCH 7. 11. 1942 sedaj ne bi govoril. Vsi vemo, kakšno vlogo je imela in iz kakšnih ljudi je bila v glavnem sestavljena in tudi vemo, da se je tujska legija najbolj srdito upirala angloameriškemu izkrcavanju. Bilo je okoli 10.000 mrtvih. Šele ko se je Eisenhower pogodil z generalom Darlanom, vichyjevskim vojnim ministrom, se je francoska vojska nehala upirati.¹⁶ De Gaullevo gibanje takrat v Severozahodni Afriki skoraj ni imelo pristašev, še najmanj pa v tujski legiji. Darlan se je obvezal, da bo podprl zavezniški pohod proti Tuniziji in v glavnem vzdrževal red med Arabci ter tako zavaroval prometne poti. Eisenhower mu je preputil vso civilno oblast, ki pa je bila vichijska. Tujska legija je bila glavna opora te vichijske oblasti. Sprva francoska vojska v Severozahodni Afriki še ni pristopila na stran zaveznikov. V prvi fazi je bila samo nekako nevtralizirana. Angloamerikanci so izpeljali operacijo Torch za hrbtno de Gaulle. Že sam de Gaulle je bil v tistem času konservativec, a takrat v prvi vrsti patriot, nasprotnik kapitulacije, smrtni sovražnik Vichyja in predstavnik kontinuitete francoske republike, ki je bila v vojni z osnimi silami. Po operaciji Torch so Angloamerikanci začeli ustvarjati konkurenčno francosko gibanje odpora in konkurenčno francosko armado nasproti gibanju in delu armade, kateremu je načeloval de Gaulle. Pri tem so se Angloamerikanci opirali na najbolj konservativne in reakcionarne sile, katerim sta načelovala admiral Darlan in general Giraud.¹⁷ De Gaullevo gibanje je bilo takrat skoro v celoti ogroženo. De Gaulle, čeprav je bil materialno in vojaško odvisen od zaveznikov, ni hotel biti njihova marioneta. Stremel je in uspešno mu je kasneje razviti svoje gibanje, ne samo v samostojno francosko politično, temveč tudi v samostojno državno-vojaško silo.

Dne 24. 12. 1942 je bil Darlan po atentatu ubit. Nasledil ga je general Giraud, ki je poveljeval takrat petnajstkratno številčnejšim vojaškim enotam, kot pa jih je imel general de Gaulle. Angloamerikanci so v prvi fazi, ki je trajala leto dni, podprli predvsem Girauda kot konkurenčno francosko odporniško gibanje. In zanimivo je, da so Angloameri-

DUŠAN BRAVNIČAR-VELJKO
KOČEVAR

Resnica o knjigi »Vojakovi spomini« in o njenem avtorju

merikanci v tej taktiki, ki je bila naperjena proti de Gaulleu, najprej najmodernejše oborožili ravno enote tujske legije.¹⁸ De Gaulle je ocenjeval ob koncu februarja 1943 generala Girauda, kot sužnja velikih fevdalnih poglavarjev Vichyja, ki ga obsipavajo s častmi in hkrati izkoriščajo kot častno fasado. Kar pa zadeva takratno francosko vojsko v Afriki, ki je že sodelovala z Angloamerikanci, pa je bil de Gaulle takrat mnenja in prepričanja, da jo je treba »očistiti in morda celo razpustiti. V vsakem primeru je treba ukrepati, da ustvarimo novo vojsko.«¹⁹ Tukaj sem zapisal osebno de Gaullovo mnenje tudi o tujski legiji in de Gaulle je rabil precej časa, da je ustvaril svojemu gibanju dominantne pozicije tudi Severozahodni Afriki. Spomladi 1943. leta je iz Giraudovih dvanajstih divizij prestopilo v de Gaullovo vojsko borih 2000 mož. De Gaulle pa je bil sposobnejši politik in diplomat. Preko prehodnega dvovladja z generalom Giraudom je zmagal de Gaulle 10. 9. 1943, ko mu je uspelo postati tudi »voditelj armad«. 8. 4. 1944 je končno odžagal svojega tekmeca generala Girauda. S trdim in spretnim delom si je de Gaulle ustvarjal pozicije in Angloamerikanci so ga, hočeš nočeš, morali sprejeti. Torej o Cirkovi bliskoviti zmagi de Gaullova gibanja v Severozahodni Afriki, kot ga on opisuje na str. 121–127, ne more biti govora.²⁰

V zgodovinskih dejstvih se vidi, da je Cirk tudi s tem obdobjem skregan. O atentatu na Darlana govori, kot da se je to zgodilo leta 1943 in ne leta 1942. Ni res, ko opisuje, kako so februarja nemške enote prodrle skozi francosko-ameriške položaje, (kar se imenuje bitka pri prelazu Kasserine), da je tem nemškimi silam načeloval von Arnim, temveč Rommel. Resnica je, da von Arnimove sile niso

podprle Rommelovih sil zaradi nesporazuma ali zaradi namernega zaviranja.²¹ Ves Eisenhowerjev tuniški podvig je bil resno ogrožen in obstajala je velika nevarnost, da bo Rommel vrgel zavezniške sile nazaj v Alžir.²²

Cirk na več mestih govori o legendarni Čadski diviziji in o njenem komandantu generalu Leclercu, vendar Cirkovega navdušenja nad generalom Leclercem ne morem deliti. Lahko je bil dober vojak, a politično je bil eden najbolj okorelih reakcionarjev. General Leclerc je odgovoril 1944. l. prek BBC, ko so ga vprašali, naj pove svoje mnenje o bodoči francoski vladi: »Odpraviti vse politične stranke, obljubiti, da bodo ostali v veljavi nekateri ukrepi maršala Petaina, zlasti tisti, ki krepijo centralno oblast in ki so v prid družini.«²³ Taki in podobni generali so pove-ljevali tudi divizijam, v katerih je služil Stojan Cirk itd., itd.

Zaradi vsega zgoraj napisanega je potrebno tudi vse druge dogodke v Cirkovem pisanju, razne ocene, zaključke, omembe raznih krajev in oseb, ki jih tu kritično ne presojam, jemati s skrajno, skrajno rezervo. Njihova zgodovinska verodostojnost je zelo sporna. Cirk si skoro na vsaki strani kaj izmisli. Kot si izmišlja, da je z orožjem v roki osvobajal bunkerje pri zavezniški invaziji v Provansi pri Marseillu (gl. Cirk str. 8), tako je že 1936 leta napovedoval bodoče partizanske boje v Jugoslaviji (gl. Cirk str. 30). Absolutno suvereno trdi dalje, da so se Hitlerjevi generali iz spisov de Gaulle naučili »taktike modernih tankovskih operacij«, seveda je pred njimi to osvojil sam Stojan Cirk itd., itd.

Sedaj pa še nekaj o »antifašističnem« značaju francoske tujske legije. V njenih vrstah se niso znašli »številni mladi ljudje vseh narodnosti... tudi zaradi svojega protifašističnega prepričanja, kot po Cirku še bolj napihuje Slavko Rupel v svoji kritiki.²⁴ V tujsko legijo so se vpisovali ljudje, ki so bežali pred zakonom, tudi kriminalci raznih vrst, beli ruski emigranti, pustolovci in ljudje, ki so svojo vojaško večino hoteli dobro prodajati in še pokvarjeni značaji, ki so v bojevanju uživali, a ne v tistem po členih Haaške konvencije, temveč v bojevanju, kot smo ga spoznali po hitlerjevskih SS in italijanskih fašističnih enotah, z zločinskimi ubijanjem ljudi, z zverinskimi mučenjem, s požiganjem in s pustošenjem, s posiljevanjem, z ropanjem in z drugimi grozodejstvi. Tisti, ki je vstopil v tujsko legijo, je vstopil prostovoljno.

¹⁶ Martin Blumenson: Eisenhower, PK 1977 str. 21–29

¹⁷ Prav tam str. 29–33

¹⁸ Philippe Masson: De Gaulle, PK 1977, str. 69, 77–83

¹⁹ Prav tam: str. 85–91

²⁰ Prav tam: str. 91–102

²¹ Charles Douglas Home: Rommel, ZB 1977, str. 108–112

²² Martin Blumenson: Eisenhower str. 44

²³ Borec, l. 1975 str. 8/9 str. 482–483

²⁴ Philippe Masson: De Gaulle str. 105

se nadaljuje

Občina Vič-Rudnik

V občini Vič-Rudnik že vrsto let deluje komisija za ugotavljanje posebne dobe. Včasih sta na tem mestnem področju delovali dve komisiji, ena za bivšo občino Rudnik in ena za bivšo občino Dobrova pri Ljubljani. Tovariši, ki so delali v teh komisijah, imajo že dolgoletne izkušnje in poznajo v potankosti potek dela ter delujejo zares enotno; zato so na občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik menili, da komisije ne kaže kadrovsko spreminjati. S tem so želeli ohraniti kontinuiteto dela in najbolj enotne kriterije.

Tovariš Stane Vrhovec, predsednik občinskega odbora ZZB NOV nam je povedal, da je osnovno vodilo imenovane komisije v tem, da vsakomur, ki mu gre in, ki ima vse zakonske pravice do priznanja posebne dobe, pomaga in svetuje, da po tem to pravico tudi uveljavi.

V območje viške občine spadajo predeli Polhograjskih Dolomitov, Krma in Mokreca, ravno tisti kraji, ki so bili tesno povezani s partizanstvom že v letu 1941. Tovariš Vrhovec meni, da je vzrok za vlaganje sedanjih zahtevkov za uveljavljanje posebne dobe v starosti vlagalcev zahtev in v tem, ker je od priznanja posebne dobe odvisno tudi uveljavljanje pravice do priznavanja.

Kako poteka uveljavljanje posebne dobe v Ljubljani

Bliža se 30. junij, ko bo dokončno zaključen rok za vlaganje zahtevkov za uveljavljanje posebne dobe. Kako poteka delo komisij pri občinskih odbori ZZB NOV, ki so zadolžene za ugotavljanje pogojev prosilcev za uveljavljanje posebne dobe, smo se tokrat pozanimali v dveh ljubljanskih občinah.

Večino zahtevkov so vložili kmetje; druga močno zastopana skupina pa so delavci v ilegalnem boju Ljubljane. Zlasti pri tej zadnji skupini se pogoji delovanja za NOB močno razlikujejo od dela zunaj Ljubljane. Tu je dokazovanje sodelovanja v ilegalnem delu oteženo. Težko je preverjati kontinuiranost dela, saj so se ljubljanski ilegalci morali večkrat, ob intenzivnih sovražnih akcijah, čisto potuhiniti. Komisija mora biti še zlasti pazljiva, da bi komu ne bila storjena krivica.

Med zahtevki je tudi precej vlog nekdanjih mladoletnikov, ki pa seveda posebne dobe ne morejo uveljavljati. Tudi nekaj takih primerov je bilo, ko so nekateri zmotno menili, da je sedaj ravno pravšnja priložnost, da izsilijo priznanje posebne dobe, čeprav čisto neosnovano.

Do prvega junija 1978 je v občini Vič-Rudnik vlo-

žilo svoje zahtevke 158 občanov, 73 prošelj je že rešenih (45 pozitivno in 19 odklonilno, devetim pa je bila priznana enojna doba). Štiriinšestdeset zahtevkov je še v postopku, 11 zahtevkov je bilo nepravilno vloženih in jih je komisija vrnila v dopolnitev.

Od petinštiridesetih zahtevkov, ki so bili pozitivno rešeni, je 11 takih, ki jim je dvojna doba priznana od leta 1941, 18 od leta 1942, 12 pred 9. 9. 1943 in 4 od leta 1944.

V preverjanju sodelovanja v ilegalnem delu v Ljubljani mora včasih komisija preverjati resničnost podatkov tudi pri nekdanjih nosilcih ilegalnega gibanja v določenem delu mesta, ki sicer niso neposredno poznali ilegalce, vedeli pa so za določeno hišo, mesto ali okoliš, kjer »nekdo« deluje. Med sodelavci ilegalnega dela v Ljubljani je bilo tudi kar lepo število malih obrtnikov in trgov-

cev, kamor so podnevi hodili Italijani in Nemci, ponoči pa so romale cele zaloge po skrivnih poteh prav iz teh trgovin in delavnic v partizane.

Na Viču se držijo dogovorjenih pravil: za vsako vlogo, ki jo komisija dobi v obravnavo, zahteva obvezno tudi mnenje krajevne organizacije, od koder je prosilec doma oziroma, kjer je med vojno deloval. Niso formalisti; če je mnenje prič nejasno stopijo z njimi tudi v kontakt in storijo sploh vse, da na podlagi popolnih podatkov in vsestransko proučenega primera šele podajo svoje mnenje. Kaže, da v tem iztekajočem se mesecu novih zahtevkov ne bo dosti, kar pa zadevaštevilo in podobno dosedanjih zahtevkov so na občinskem odboru ZZB NOV Ljubljana Vič-Rudnik mnenja, da je v okviru pričakovanega in, da so z novelo zakona ter ponovnim odprtjem roka za uveljavljanje številni

borci in aktivisti prišli do svojih pravic.

Občina Ljubljana Moste-Polje

Ljubljanska občina Moste-Polje se razteza na jugovzhodu Ljubljane in meji na litijsko in grosupeljsko občino. Kljub obsežnosti svojega ozemlja pa, so nam povedali na občinskem odboru ZZB NOV, ob ponovnem odprtju roka za uveljavljanje posebne dobe ni bilo pretirano mnogo prošelj. »Število prošelj pravzaprav kar odgovarja našim pričakovanjem«, je menil predsednik OO ZZB NOV. »Z delom komisije za uveljavljanje posebne dobe nismo začeli takoj, ker smo raje počakali, da so se izkristalizirali enotni pogledi na način reševanja vlog.« Med tistimi, ki so vložili zahtevke, je največ žena oficirjev, ki zaradi številnih

objektivnih vzrokov prej niso uveljavljale pravice do posebne dobe. Precej je tudi vlog nekdanjih skojev s področja janskih hribov.

Tovariš Stane Zupančič, ki je član komisije za uveljavljanje posebne dobe pri OO ZZB NOV Moste-Polje, je s tem delom seznanjen že iz številnih nalog, ki jih je v preteklosti opravljal. Meni, da je poglavito, da se člani komisije resnično lotevajo vsakega primera posamično in temeljito. V praksi se je mnogokrat obneslo prav odhajanje članov komisije na teren, kjer so se lahko sami pogovarjali s pričami. Od začetka leta 1978 so prejeli 17 novih zahtevkov za priznanje posebne dobe in doslej rešili dva primera (enega ugodno in drugega odklonilno). Petnajst vlog imajo še v postopku in menijo, da novih vlog zdaj, tik pred zaključkom roka za uveljavljanje posebne dobe, ne bo. Tudi posebno očitnih primerov, ko bi posamezniki hoteli na nepošten način priti do priznanja posebne dobe – ni bilo. Seveda pa si sodelovanje v NOV posamezniki različno pojasnjujejo in včasih zmotno menijo, da so delali za osvobodilno fronto in partizane že, če so sem ter tja dali denar ali kak materialni prispevek. Takim je potem treba lepo razložiti kako in kaj in zvečine razlago tudi sprejmejo.

Vsekakor je delo komisij izjemno odgovorno, česar se člani le teh tudi zavedajo.

B. Ž.J.

Dejavnost ZVVI v Izoli

V ponedeljek, dne 22. maja 1978 je bila v Izoli letna konferenca ZVVI, ki so se je člani polnoštevno udeležili. Kot gostje so se konference udeležili tudi: predsednik izvršnega sveta SO Izola, referentka za zadeve borcev in invalidov ter predstavnik občinskega Združenja ZZB NOV Izola.

Iz poročila o enoletnem delu komisije ZVVI, ki ga je podal predsednik komisije tov. Ivan Ludvig je razvidno, da so člani ZVVI prisotni v družbeno-političnem življenju v okviru SZDL, v samoupravnih delegacijah krajevnih skupnosti, kakor tudi v športni dejavnosti itd. Še posebej so se letos vključili v priprave in izvedbo skupščinskih volitev.

Komisija ZVVI je v svojem enoletnem delu opravičila svoj namen, kar je bilo ugotovljeno tudi na konferenci ZZB NOV.

Za člane komisije so bili ponovno izvoljeni vsi dosednji člani. V svojem

delu je invalidska komisija posvečala precej skrbi in pozornosti ostarelim in bolnim članom z obiski na domovih, v bolnicah ter v Domu upokojencev. Ob takih priložnostih so jih skromno obdarili. Vsako leto za dan republike 29. novembra pa komisija ob podpori sklada za borce in invalide NOB pripravi sprejem za starše in vdove padlih borcev.

Lani je komisija organizirala tudi lepo uspeli izlet po Tolminskem; prav tako pa komisija predlaga, da bi obiskali partizansko vasico Dražgoše, prizorišče borb slavnega Cankarjevega bataljona, si ogledali spomenik, nato pa obiskali še muzej Ljudske revolucije v Ljubljani.

Navzoči so se s predlogom soglasno strinjali.

Pohvalno je tudi sodelovanje z referatom za borčevske in invalidske zadeve pri SO Izola, na delo katerega v zadnjem

času ni bilo nobenih pri-pomb. Tov. predsednik je izrazil željo, da bi se tako sodelovanje še tesneje na-

daljevalo, da bi bili člani sproti seznanjeni z novostmi iz invalidske zakonodaje.

Popis grobov in grobišč

Na nedavni seji komisije za zadeve borcev in vojaških invalidov pri skupščini občine Idrija so obravnavali zakon o grobovih in grobiščih borcev NOV ter popis teh grobov na njihovem področju.

V idrijski občini je 21 grobišč, ki so vsa dobro vzdrževana. Kljub dokaj urejeni (že doslejšnji) evidenci bo popis zahteval, saj bo potrebno ugotoviti tudi podatke o pokopanih borcih. Med pokopanimi v idrijskih grobiščih niso le domačini, ampak je med njimi tudi precej borcev iz drugih krajev Slovenije, drugih republik in mnogo Italijanov, ki so se borili v sestavi 9. korpusa. Komisija bo imela za nalogo tudi statustno ureditev zemljišč.

Na seji omenjene komisije v Idriji so se še dogovorili, da bodo sestavili dve komisiji, ki bosta izvršili potreben popis – ena bo delovala na Idrijskem, ena pa na Cerkljanskem.

Janez Jeram

V razpravi so člani osvetlili nekatera vprašanja ter dali predloge za čimboljšo rešitev problemov, ki še vedno niso zadovoljivo obravnavani in reševani. Tako v primeru zamenjave ortopedskih pripomočkov stvari še niso najbolj urejene, treba je vse predolgo čakati na popravila protez ipd. Postavlja se tudi vprašanje participacije za zdravstvene usluge po novih predpisih pri tistih članih (predvsem pri družinskih invalidskih upravičencih), ki participacije niso oproščeni v celoti. Izraženo pa je bilo splošno zadovoljstvo nad delom zdravstvene ambulante, ki ga vodi v Izoli prizadevni zdravnik dr. Dušan Milutinovič, kakor tudi zobozdravstvene ambulante, kjer to delo opravlja dvakrat na teden dentist tov. Slavko Kastelic. Izražena je bila tudi misel, da bi se člani iz Izole lahko bolj posluževali kopališkega zdravljenja in rekreacije v zimskem času v Invalidskem

zdravstvenem centru v Strunjanu, saj so usluge borcem in invalidom vedno na razpolago iz bližnjih občin in to po znižanih cenah storitev. Tudi v bodoče bo morala komisija pa tudi krajevni odbori ZZB posvečati vso skrb in nuditi pomoč ostarelim in bolnim članom, še posebej tistim, ki v svoji bližini nimajo svojcev.

Soglasno je bilo dogovorjeno, da bodo za Dan borca 4. julij člani ZVVI skupaj z invalidi športniki in mladino obiskali spomenike in spominska obeležja NOB ter se udeležili proslave v vasi Dvori nad Izolo.

Poleg izleta v Dražgoše predvidevajo tudi večjo udeležbo na septembrski proslavi ob 35 letnici priključitve Primorske k matični domovini Jugoslaviji, ki bo v Komnu na Krasu. Ob zaključku konference so poslali brzojavno čestitko z najboljšimi željami predsedniku republike tov. Titu za njegov 86. rojstni dan.

M. G.

Janče, že od nekdaj priljubljena izletniška točka Litijčanov in Ljubljancev, so le streljaj daleč od Ljubljane. Minulo soboto se je tam zbralo toliko ljudi, kot jih ti kraji bržčas ne pomnijo.

Letošnje Janče so trajale tri dni, proslava v soboto pa je bila vrhunec političnih, manifestativnih, kulturnih in športnih prireditev. Že v petek je preko tristo mladincev krenilo po poteh druge grupe odredov.

Janče so prijazno sprejele številne obiskovalce iz Ljubljane in okolice. Šolarji, taborniki, pripadniki teritorialne obrambe, enote civilne zaštite ter borci in pripadniki jugoslovanske armade so družno obudili spomin na tiste dni pred šestintridesetimi leti, ko je bila partizanska vojska na začetku svoje poti k zmagi.

V bitki na Jančah so se borci druge grupe odredov spopadli s številno močnejšim sovražnikom in se v zgodovino vpisali z veliko začetnico kot znanilci kasnejših slavnih bitk in taktičnega bojevanja, tako specifičnega prav za partizansko vojsko.

Na Janče, na Janče

Tretjega junija, prelepo sončno soboto, je bila na Jančah velika proslava pod geslom »Janče 78«. Letos mineva šestintrideset let od tistih zadnjih majskih dni leta 1942, ko so se partizani 1. slovenske brigade – 2. štajerske grupe odredov pod vodstvom narodnih herojev Staneta, Tomaža in Skale spopadli z Nemci in – zmagali.

Tisje, Primskovo, Turjak, Pugled, Blatni klanec, Medvedjek, Bojanski boršt... so kraji, ki so, kot Janče najožje vezani na zgodovino bojev in pohodov Druge grupe odredov. Na sobotni proslavi so nekdanji borci obujali spomine na tisti slavn čas, sedanji mladi predstavniki oboroženih sil pa so ob sodelovanju nekdanjih borcev pripravili tudi praktično ponazoritev nekdanje bitke na Jančah.

Slavnostni govornik na

janški proslavi, sekretar komiteja mestne konference ZKS Ljubljana Marjan Orožen, je med drugim dejal: »Zgodovinska dejstva govore, da je odločitev za to bitko narekovala tedanja politična situacija na Štajerskem.

Osvobodilno gibanje je po težkih udarcih na prehodu iz leta 1941 v leto 1942 doživljalo nov preporod. Zato ga je bilo treba ohrabriti in utrditi z navzočnostjo močnih in

operativno sposobnih partizanskih sil.

Bitka na Jančah ni le zmaga 650 borcev nad mnogo močnejšo nemško soldatesko, ampak tudi zgodovinski primer in dokaz za pravilno politično strategijo osvobodilnega boja pod vodstvom komunistične partije in osvobodilne fronte slovenskega naroda v takratnih razmerah.

Celotna operacija 2. grupe odredov dokazuje, da osvobodilno gibanje mora razvijati svojo boj, če hoče krepiti svojo udarno moč. S tem ureničuje splošne politične cilje gibanja, organizirano in pod vodstvom naprednih sil, ki so to gibanje sprožile in ga usmerjale ter mu postavile končni cilj v narodni in socialni osvoboditvi.

Proslava »Janče 78« je bila sicer res spomin na dogodka v maju 1942. leta, bila pa je tudi in predvsem manifestacija razvijanja revolucionarnih tradicij, ki so ji mladi dali pečat. Bilo je slavlje mladosti in svobode – prav gotovo tisto, kar si nekdanji borci v resnici žele in, za kar so se borili.

B. Ž. J.

Ob reorganizaciji slovenske partizanske vojske je glavno poveljstvo izdelalo in štabom grup razposlalo tudi načrt za ofenziven nastop vseh enot proti okupatorjem in za ustvaritev svobodnega ozemlja na Gorenjskem. Druga grupa odredov je dobila nalogo, da z vsemi svojimi dolenskim enotami med Zalogom in Litijo krene čez Savo, zasede komunikacije, ki iz Štajerske vodijo proti Gorenjski in prepreči prihod nemških okrepitev s te strani. Zaradi priprav za pohod prek Save je v prvi polovici maja štab grupe omejil aktivnost bataljonov le na patroljno službo in na nadzor prometa na cestah Grosuplje–Krka in Stična–Žužemberk. Da bi pred sovražnikom prikril pravo smer pohoda je 1. bataljon Pohorskega odreda 14. maja odšel v predel Turjaka–Lipljene, dve močnejši skupini Savinjskega odreda pa sta še isto noč napadli italijanske postojanke v Stični in Šentvidu. Devetnajstega maja so se vse enote znova zbrale v taborišču nad Polico. Ker se je med tem časom priključilo enotam večje število novih prostovoljcev, je štab grupe tega dne oblikoval še 3. bataljon Savinjskega odreda.

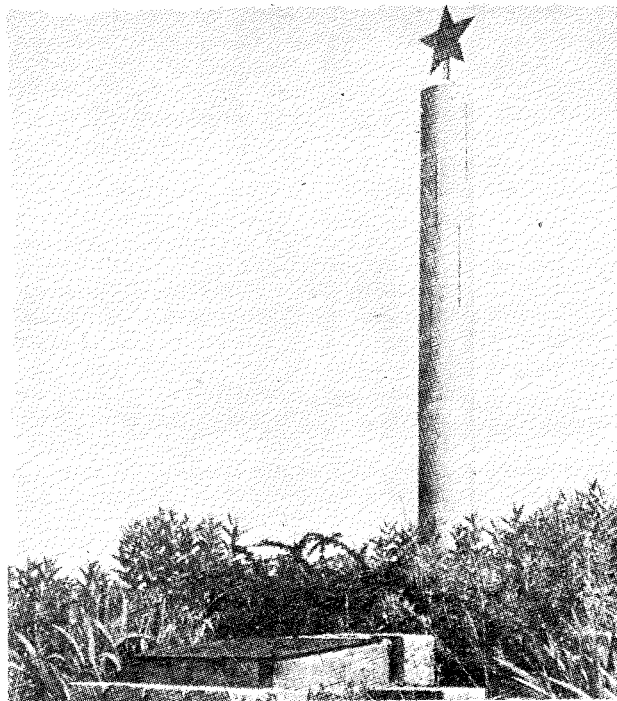
V noči na 20. maj so vse enote, skupaj 515 borcev, pri Kočljevcu prekoračile mejo, pod Trebeljevim nadaljevale pot po cesti proti Šmartnem in pri Plankovcu zavile v jarek, ki vodi v smeri Tujega grma. Pri Končarjevem mlinu je zaščitnico kolone dvakrat napadla nemška patrolja, ki je bila pri tem uničena, bataljoni pa so krenili v smeri Kresniškega vrha in se nato ves dan zadrževali v gozdovih nad vasjo, ne da bi jih sovražnik odkril. Zvečer je grupa krenila proti Savi, da bi pri Jevnici prišla na drugo stran, ker pa zaradi zamudne poti prehod v noči ni bil več mogoč, se je zjutraj vrnila v smeri Janč in zasedla položaje v pobočju pod Tujim grmom.

Takoj po spopadih pri Končarjevem mlinu je bilo nemško poveljstvo obveščeno, da je okupacijsko mejo prestopilo okoli 650 partizanov in je nemudoma začelo zbirati sile za napad. V noči na 21. maj so trije rezervni policijski bataljoni, en bataljon deželnih strelcev, orožništvo in enote obmejne carinske straže zasedli širše obkolitvene položaje na levem bregu Save z namenom, da napadejo in uničijo partizanske bataljone. Dve italijanski diviziji sta tudi dobili nalogo, da v dolžini 55 kilometrov, od Pečarja do Mirnske doline zapreta okupacijsko mejo in partizanskim enotam preprečita umik na svoje okupacijsko področje.

Ker Nemci niso vedeli za točne partizanske položaje, so jih 21. maja že od jutra iskali in so jih odkrili šele nekaj pred dopoldnevom. Dobro prikriti borci 2. bataljona Savinjskega odreda so jih spustili na jaso v svojo neposredno bližino, nato pa z vsem ognjem naenkrat udarili po njih. Ve-

Boj na Jančah

čina nastopajočih policistov je pobita obležala na čistini in le malo se jih je rešilo v gozdnato reber. Ko so po kratkem času spet uredili svoje vrste so znova napadli. Do noči se je zvrstilo še sedem nemških jurišev, ki pa so bili vsi odbiti, čeprav so jih podpirali težki minometi in en oklopnik. Pred večerom se je 1. bataljon Pohorskega odreda

Spomenik na Tujem grmu pri Jančah, kjer je 21. maja 1942 II. GO vodila borbo z nadmočnim sovražnikom

vzpel na greben med Lužarjem in Malonižnikom, se tam spopadel z nastopajočimi nemškimi oddelki in jih pogнал nazaj proti Jančam in Jevnici. Ko so Nemci že v temi pripravljali svoj zadnji napad na položaje pod Tujim grmom, je štab grupe svoje bataljone skrivoma umaknil v smeri Malonižnika in tokrat so bili Nemci spet presenečeni, ker so udarili v prazno. V silovitem jurišu so se prek praznih partizanskih položajev pogнали v jarek, ki vodi proti Jevnici. Tam so se znašli pod zaščitnico 1. bataljona Savinjskega odreda, ki jih je s pobočja zasula še z ročnimi bombami, nakar je bil boj končan.

Po sedemurnem izredno težkem boju so utrujeni in lačni borci že tretjo zaporedno noč prebili na pohodu in so 22. maja okoli desete ure dopoldan prispeli na Vnajarje nad Besnico. Da bi bataljone in ranjence čimprej prepeljal nazaj prek okupacijske meje, je štab grupe sklenil takoj nadaljevati pohod. Deli 3. bataljona Savinjskega odreda so dobili nalogo, da napadejo nemško obmejno posadko v Besnici, nato pa v smeri Pečarja in Podgrada zavarujejo prehod glavnine prek besniškega jarka. Prvi bataljon Pohorskega odreda je dobil nalogo zavarovati cesto proti Trebeljevem in očistiti morebitne italijanske zasede na meji med Seljanom in Zavharji. Ko je posadka v Besnici opazila prihajajočo partizansko kolono je na kamionih pobegnila proti Pečarju, italijanski oddelki pa so že po nekaj streljih zapustili svoje maskirne položaje na meji in pobegnili v dolino. V času, ko se je glavna grupa že vzpenjala proti meji, so v zasedo ob cesti pri Prekovem mlinu drug za drugim pripeljali nemški policist na motornem kolesu, dva osebna avtomobila z nemškimi oficirji, vprežni voz s hrano in motorna prikolica s tremi policisti. Razen enega, ki je med hišami uspel pobegniti, so bili vsi sovražniki pobiti, hrana in orožje zaplenjeni, vozila pa uničena. Po utrudljivem celonočnem pohodu so se vsi borci 23. maja spet zbrali v taborišču nad Polico, odkoder so pred štirimi dnevi krenili na pohod.

V bojih pod Tujim grmom in v Besnici, od 20. do 22. maja 1942, so Nemci doživeli svoj najhujši poraz v dotedanjih bojih s partizani na Slovenskem in to prav v času, ko so razglašali svoje največje uspehe na svetovnih bojiščih. Imeli so okoli 70 mrtvih in neugotovljeno število ranjenih, enote II. grupe odredov pa 11 mrtvih in prav toliko ranjenih. Sovražniku so zaplenile dve lahki strojnici, sedem brzostrelk, več pušk, pištol in streliva ter uničile en oklepni avto, dva osebna avtomobila, dva motorna kolesa in vprežni voz s konji.

(iz brošure »Vodič II. grupe odredov NOV in POS«)

Ljubeljsko taborišče je bilo med drugo svetovno vojno edino taborišče na ozemlju Slovenije, kjer so bili internirani interniranci z domala vse Evrope. Večina med njimi je bila Francozov.

Že leta 1954 je zrasel tik pod Ljubeljskim predrom spomenik; okostnjak z v nebo dvignjenimi rokami se vzpenja med »taboriščnimi zidovi« in opozarja mimoidoče na kraj, kjer so nacistični zavojevalci postavili taborišče. Od zgraditve taborišča leta 1943 pa do konca vojne so interniranci trpeli v tem taborišču prav take muke, kot v številnih »znanih« taboriščih po Evropi.

Nekdanji interniranci, borci, komisija za internirance pri RO ZZB NOV Slovenije in vsi, ki so poznali pomen in dogajanja v nekdanjem taborišču na Ljubelju, so bili enotnega mnenja, da bi bilo primerno spomin na to taborišče vsako leto primerno obeležiti. Tako je prišlo leta 1972 najprej do realizacije zamisli o vgraditvi 31 plošč v spomin na vsa večja taborišča po Evropi. Plošče so po zamisli ing. arh. Kobeta in ing. Kopača vgradili v adaptirano kletno ozidje nekdanje taboriščne barake. To pa je bil nekakšen začetek kontinuiranega dela in nov prispevek k razvijanju revolucionarnih tradicij.

Prva velika prireditev v spomin na ljubeljske internirance v letu 1972 je pogojila tudi podobne prireditve v naslednjih letih. Ta srečanja niso pritegnila le nekdanjih internirancev in borcev ampak tudi številne mlade ljudi, ki prihajajo na ljubeljsko spominsko slove-

Podružnica zatiranja in groze

V soboto, 3. maja je bilo na Ljubelju, na mestu nekdanjega taborišča-podružnice zloglasnega Mauthausna, že tradicionalno srečanje nekdanjih internirancev, borcev, mladine in krajanov tržiške okolice ter obiskovalcev z vse Gorenjske in Ljubljane. Slavnostna govornica je bila tovarišica Dragica Rometova.

Nenavadno naključje je zblizalo v bratsko vez dve mesti: Tržič in St. Marie. Torej naše mestece pod Ljubeljem in majhno francosko mesto. V St. Mariju so bili internirani Slovenci, ki so v tem kraju kopali predor za cesto... v ljubeljskem taborišču pa so francoski

interniranci hodili na delo k zametkom ljubeljskega predora. Prijateljstvo, ki ga gojita ti dve mesti je dokaz, da ljudi bliža tudi spomin na prestando trpljenje, prijateljstvo in pomoč v hudih časih ter velika skupna misel: MIR.

Enaintrideset, v obzidje nekdanje taboriščne barake vžidanih plošč naj spominja obiskovalce na številna koncentracijska taborišča po Evropi.

Foto S. T.

Tovarišica Dragica Rometova je v svojem govoru opisala nastanek taborišča na Ljubelju in trpljenje številnih političnih zapornikov. V kulturnem programu so nastopili pihalni orkester Tržič, združena pevstva zbor osnovnih šol Tone Čufar in Prežihov Voranc iz Jesenic ter recitatorji amaterskega gledališča Tone Čufar z Jesenic.

Foto B. B.

snost vsako leto bolj množično.

Letos se je ob nekdanjem taborišču zbralo skoraj 4000 ljudi. Med njimi so bili tudi gostje. Iz Gorice je prispela dvočlanska delegacija ANPI, iz Trsta tričlanska delegacija ANEDA – organizacija nekdanjih italijanskih zapornikov in internirancev, predstavniki koroškega združenja sodelavcev v odporu in internirancev ter tudi nekaj nekdanjih internirancev na Ljubelju iz drugih evropskih dežel.

Tovarišica Dragica Rometova, podpredsednica RO ZZB NOV Slovenije je v svojem govoru lepo povedala, da so se napredni ljudje med vojno bojevali na različne načine – tudi s ponosom in neuklonljivostjo po številnih koncentracijskih taboriščih.

Organizatorji srečanja na Ljubelju – tržiški borci in komisija za internirance pri RO ZZB NOV Slovenije so prišli na izvedbo kulturnega programa na izvirno zamisel – dogovorili so se pri vseh gorenjskih občinah za vsakoletno sodelovanje. Tako vsako leto pripravlja kulturni program na Ljubelju ena od gorenjskih občin oziroma – zvečine njihova kulturno-umetniška društva, zbori, godbe...

Na letošnjem ljubeljskem srečanju internirancev so uspešen in skrbno pripravljen umetniški program izvajali Jeseničani. Vsi, ki so se v sončnem dnevu zbrali 1366 m visoko, med Zelenico in Babo, bodo imeli na to sobotno srečanje najlepši spomin.

B. Ž.-J.

Minulo soboto je bila pred vrtcem v Trnovem spominska slovesnost ob poimenovanju tega ilirskobistriškega vzgojno-varstvenega zavoda po Jožefi Maslo, partizanski materi z Ostrožnega brda; priložnostni program, ki so ga prispevali najmlajši iz vrta in iz osnovne šole z imenom Dragotina Ketteja, pa je bil splet spominov, ob katerih se zarosi oko.

Zapisali smo le nekaj njih:

»Če bi mogla, bi šla tudi na poslednjo pot z dvignjeno glavo!« je rekel narodni heroj Drago Maslo, njen sin. A ni mogla. Bilo je to v enem izmed najbolj grozljivih nemških koncentracijskih taborišč, v Auschwitzu, kamor so jo prignali v začetku devetnajststiridesetega leta in jo, samo enajst mesecev kasneje, izčrpno od bolezni in trpljenja, živo sežgali v krematoriju. »Nikoli ni omahovala,« se je spominjajo sotrpinke. Bodrila jih je, Maslova mama z Ostrožnega brda, jim pomagala. Odstopala je svoje, že tako pičle obroke, in kocke sladkorja, ki jih je dobivala za moč. Ko ni mogla spati, jih je pogrinjala s časopisnim papirjem. Drugega ni bilo. Da bi jih ne zeblo, da bi preživele.

So se njene misli takrat vračale na Ostrožno brdo, s soncem obsijano in z žalostjo zaznamovano? K Dragu, Kristini, Tonetu, Mariji, Lojzetu, Pavletu in Jožetu. Njenim otrokom, partizanom. In k najmlajšima dvema, k Janezu in Veri, ki sta se morala potikati pri dobrih ljudeh. Je v srcu jokala za domačijo, ki so jo, prvo na Primorskem, zažgali devetnajstodvainštiridesetega?

Imela je, Maslova mama z Ostrožnega brda, dobre in pogumne otroke. Frane je bil tisti, ki je devetnajstoenaštiridesetega prinesel na Ostrožno brdo vest o pozivu Komunistične partije Slovenije k oboroženemu boju zoper okupatorja... Morda je prav zavest, da sta z možem Francem tako vzgojila številno družino, porodila moč za premagovanje gorja, ki ga je bilo preveč. Kako so jo, devetnajstodvainštiridesetega leta, pretepali in mučili, mater devetih partizanov in dveh kurirjev, jo zbadali s šili

Mati z Ostrožnega brda

»Zdaj smo vsi otroci tvoji, zdaj zore nam klasi zlati, seme ti si posejala, naša partizanska mati.«

in z bajoneti, ter vso onemoglo v gnojnem košu odpeljali v zapor. In ko so ji kazali fotografije v junaškem boju padlih sinov Franeta Masla-Ludvika in Ervina Masla-Stojana, jim je kljubovalno gledala v oči... Po kapitulaciji Italije se je vrnila domov in nadaljevala z bojem. Bila je izdana. Prijeli so jo s polnim predpasnikom bomb, ki jih je pobirala po neki hajki. Za naše, partizane. Takrat so jo tako pretepli, da je tovarišice v zaporu v Pivki niso spoznale in takšno so jo nekaj dni zatem odpeljali v Auschwitz.

Spominska slovesnost v Ilirski Bistrici je bila tako naša bolečina in naš ponos! Bolečina zato, ker smo izgubili ljudi, kakršna je bila Maslova mama z Ostrožnega brda in ponos, ker smo se v tistih težavnih dneh pravilno odločili. In kdo bi danes ne bil zadovoljen! To, o čemer smo sanjali, je postala resnica. In prav je, da se spominjamo žrtev, tudi to je rekel slavnostni govornik, in Maslove matere z Ostrožnega brda in vseh partizanskih mater, ki so »če kruha ne, besedo toplo dale«.

Vsi, ki smo prisluhnili tem spominom in tem besedam, smo bili ene misli: lepše se velikemu spominu ni moč oddolžiti. Ne medalja za hrabrost, s katero je bila Maslova mama z Ostrožnega brda odlikovana devetnajstopetinstiridesetega leta, najlepše priznanje tej čudoviti slovenski ženi in materi, bojevnici za lepše in pravičnejše življenje, je prav gotovo poimenovanje vzgojnovarstvenega zavoda v Ilirski Bistrici, ki bo poslej nosil njeno ime!

Tega bi bila Jožefa Maslo najbolj vesela.

Zato, ker so revolucionarna sporočila, o katerih govorimo danes, sporočila resničnih ljudskih vrednosti! In da bo njeno življenje svetel vzgled tudi rodovom, ki prihajajo, zagotavlja prav poimenovanje vzgojno-varstvenega zavoda v Ilirski Bistrici... Tu bo spominska zbirka, tu bodo zapisane njene besede, njena dejanja.

To pa je dragocena dediščina.

Milena Štrajnar

POSTOJNA

Aktiv ZB postojnskih
železničarjev

Devetega maja je imel aktiv ZB NOV železničarjev Prometne sekcije Postojna svojo letno konferenco. Borci so ob tej priložnosti sprejeli nekaj važnih sklepov: predlagajo RO ZZB NOV Slovenije, naj se mladincem, ki so vstopili v NOB še predno so dopolnili 15 let, prizna »status borca« pred 9. 9. 1943 – ne glede na datum vstopa v NOV; nato so sklenili da se morajo vsi člani njihovega aktiva aktivno vključevati v delo družbenopolitičnih organizacij tam, kjer živijo; budno morajo spremljati dogodke doma in v tujini, aktivno sodelovati v delu pri druženi samozaščiti, narodni in teritorialni obrambi na svojem področju, skrbeti morajo, da bodo organizirana srečanja in izleti skupaj z OOZSMS Prometne sekcije Postojna v kraje, znane iz NOB.

Celo vrsto nalog so si še zadali – med drugim tudi nekaj takih, ki zadevajo boljšo urejenost nekaterih stanovanjskih in drugih vprašanj znotraj Železničarskega gospodarstva.

IVAN MEZGEC

BOJANCI PRI VINICI

Odkrili spominsko
ploščo

V belokranjskih Bojancih so pred dnevi v spomin na 35-letnico ustanovitve slovenskih divizij ter drugih dogodkov odkrili spominsko ploščo sedemnajstim padlim partizanom in domačinom, ki so žrtvovali svoja življenja za domovino.

V začetku julija 1943. leta so se v tem kraju zadrževali borci Tomšičeve brigade. Tu so se spopadli tudi z Italijani. Sovražnik je imel takrat precej izgub: na pomoč so mu poslali bataljon črnosrajčnikov. Do večjih bojov pa takrat vendarle ni prišlo.

V Bojancih so se med NOB zadrževale še številne enote slovenskih in hrvaških partizanov; v bližnjem gozdu, Velikem Bukovju, pa se je že leta 1943 namestila bolnišnica hrvaških partizanov. Tja so z mlina na Kolpi napeljali celo električno in telefonsko napeljavo.

V spomin na vse omenjene dogodke so v tem kraju že pred leti odkrili številna obeležja, ki pa jih obiskuje le malo priložnostnih obiskovalcev.

VIKTOR DRAGAŠ

GOTOVLJE

Po načrtani poti

Gotovljani so si za svoj krajevni praznik izbrali 22. julij, v spomin na sestanek najbolj zavednih krajanov v Joštovi zidnici leta 1941, kjer je bil prisoten tudi narodni heroj Franjo Vrnunč.

Pred letošnjim krajevnim praznikom, ki ga bodo Gotovljani tokrat praznovali že drugič, je zlasti opazna aktivnost organizacije Rdečega križa. Izvoljeno je bilo novo vodstvo, letna konferenca je dobro uspela, med nalogami, ki so si jih člani zadali, pa je bila na prvem mestu poudarjena skrb za ostarele krajanke, invalide, skrb za razširjenje krvodajalstva, za čistejše okolje in naloga, pridobiti več novih članov.

Članstvo Rdečega križa v Gotovljah se je zavzelo tudi za čimtesnejšo povezavo z odborom SLO pri krajevni skupnosti.

Gotoveljski odbor RK je organiziral tudi srečanje ostarelih občanov, ki je bilo izredno prijetno.

D. K.

KRANJ

Tudi pionirji na MDA

Tudi letos bo na republiški akciji »Brkini 78« v tretji izmeni sodelovala pionirska delovna brigada (letos že tretjič zapored). Po lanskoletnem uspehu pionirske delovne brigade dr. France Prešeren, je DPM Slovenije organizacijo letošnje brigade zopet poverilo Gorenjcem.

Evidentiranje brigadirjev je steklo že aprila. Vseh prijavljenih pionirjev in pionirk je okrog 100, kar kaže na izredno zanimanje za brigado med pionirji.

Brigada bo tako kot lani, nosila ime »Dr. France Prešeren« in bo štela 50 osnovnošolcev med 13 in 15 leti. Tudi štajerski pionirji bodo imeli svojo brigado, ki pa bo odšla na MDA »Kozjansko 78« četrto izmeno.

V. BEŠTER

LJUTOMER

Prvič slavili krajevni
praznik – 9. maj

Letos so v Ljutomeru prvič slavili svoj krajevni praznik 9. maj. Ta datum so si krajanje izbrali v spomin na prvi ustanovljeni odbor OF 9. maja leta 1943.

Praznik so obeležili s svečano sejo delegacij krajevnih skupnosti in družbenopolitičnih organizacij.

LJUBLJANA

Lani na Janče, letos na
Žilce

Krajevna skupnost Ljubljana-Kolodvor je na pobudo rezervnih vojaških starešin organizirala množičen pohod v partizanski kraj Žilce, kjer 20. maja slavijo svoj krajevni praznik.

Zbor je bil pred stavbo, v kateri so prostori KS. Ob 7. uri smo krenili: pionirji, mladinci, borci in predstavniki družbenopolitičnih organizacij, z avtobusi na pot. Se zlasti je razveseljivo, da so se pohoda udeležili tudi nekateri starejši krajanje. V Župenem je 113 udeležencev pohoda zapustilo avtobuse in krenilo dalje peš. Ekipe teritorialne obrambe je med potjo izvajala taktične vaje. Na zbornem mestu so nato ekipe (po ocenitvi njihovega dela) prejele pismena priznanja.

V Žilcah so pohodnike pričakali s toplim čajem in šilcem žganja. Nato smo nadaljevali pot skupaj – Ljubljančani in Žilčani. Šli smo do spomenika 38. padlim borcem 18. divizije. Med padlimi je bilo mnogo domačinov iz Žilc in Cajnarjev.

Žilce imajo bogato zgodovinsko preteklost; iz teh krajev je med NOB izšlo 514 borcev in 7 narodnih herojev.

Ni manjkalo veselega programa »Frontnega gledališča« in tudi partizanski golaž pri gostilni Bavdek se je prilegel. Domači harmonikarji so raztegnili meh in tisti dan je bil resnično prijetno doživetje.

VLASTA SAJOVIC

NOVO MESTO

Mladi tehniki iz vse
Slovenije v NM

Pod geslom »Mladina, tehnika, SLO«, je potekalo v Novem mestu (v počastitev številnih letošnjih jubilejev) od 19. do 20. maja 2. srečanja mladih tehnikov Slovenije. Organizator tega srečanja je bila Zveza organizacij za tehnično kulturo v Novem mestu – pod pokroviteljstvom Zveze organizacij za tehnično kulturo Slovenije.

Na srečanju se je zbralo 29 ekip iz 27 slovenskih mest. Mladi tehniki so se ekipno pomerili v letalskem in brodar-skem modelarstvu, raketni tehniki, foto in radio-tehniki, v konstruktorstvu z zbirko UT-1 Fischer ter v spoznavanju s proizvodnim procesom. Tekmovalni del srečanja je potrdil podkovanost in sposobnost mladih, medtem ko je bilo skupno bivanje v Novem mestu tudi kovanje novih prijateljev in priložnost za izmenjavo mnenj in izkušenj.

Prihodnje leto se bodo srečali v Slovenj Gradcu.

VALERIJA NOVŠAK.

MARIBOR

Zbor področnega odbora
koroških partizanov

Zbor so imeli 18. maja. Poleg velikega števila koroških borcev, so se zbora udeležili tudi predstavniki OO ZZB NOV v Mariboru, kluba koroških Slovencev ter Maistrovih borcev in osrednjega odbora koroških partizanov iz Ljubljane. Ob tej priložnosti so prejeli taborniki odreda »Samorastniki« za vzorno prenašanje revolucionarnih tradicij NOB knjižno darilo.

Na zboru so izvolili nov odbor s predsednikom Alojzom Viličem-Gamsom. Iz podanih poročil je bilo razbrati, da so nekdanji koroški borci navzoči pri vseh akcijah za pomoč zamejskim rojakom, pogosto pa so tudi pobudniki za take akcije.

Borci so ostro obsodili oživljanje nacističnih organizacij, (ki so sicer po avstrijski državni pogodbi prepovedane).

Po uspelem delovnem srečanju je sledilo še sproščeno tovariško.

L. POTRČ-DUNJA

METLIKA

Prvo septembrsko
nedeljo v Metliki

Na prvo nedeljo v mesecu septembru se že vrsto let v Metliki srečujejo nekdanji partizani in aktivisti. Tudi letošnje leto ne bo izjema. Tokrat se bodo srečanja udeležili tudi pripadniki vojaškega šolstva NOV in POS.

Slednji so imeli svoj ustanovni občni zbor letos, 16. februarja v Ljubljani. Zbrali so se nekdanji starešine, predavatelji, slušatelji in borci iz vojaških šol in tečajev slovenske partizanske vojske.

V začetku vojne so se borci izobraževali na sestankih, posvetih in »kritičnih urah« v svojih enotah. Kasneje so nastajala posebna šolska taborišča. Dne 3. avgusta 1943. leta je bil tako ustanovljen pehotni in topniški tečaj – oba sta bila nato združena v Vojaških šolah NOV in POS. Slednjo je glavni štab istega leta 28. decembra preimenoval v oficirsko šolo glavnega štaba NOV in POS ukinjena pa je bila 24. maja leta 1945 v Ljubljani).

Do italijanske kapitulacije je omenjena šola delovala v Gričicah, nato do nemške ofenzive v Semiču, med ofenzivo na Gaju in v Radatovičih v Žumberku, po ofenzivi pa do 11. januarja 1944 v Črmošnjicah. Od tam se je po omenjenem datumu šola preselila v Metliko, kjer je ostala do 21. maja. Nato se je šola s »šolarji« preselila v okolico Metlike v barake, posebej zgrajene za potrebe te šole. Oficirska šola, o kateri je beseda, je v času svojega delovanja priredila 109 različnih tečajev, ki so trajali od 15 do 55 dni, udeležilo pa se jih je skupno nad 3000 oseb. Ob koncu vojne je imela šola 250 članski učni kolektiv.

Poleg vsega naštetega je od marca do avgusta leta 1944 delovala pri štabu 9. korpusa oficirska šola, po divizijah pa podoficirski tečaji (kasneje tudi pri štabih obeh korpusov in 4. operativne cone.) Letos mineva 35 let od ustanovitve vojaške šole NOV in POS, zaradi česar pomeni septembrsko srečanje tudi praznovanje obletnice. Organizatorji srečanja pričakujejo, da se bo ob določenem dnevu zbralo nad 500 nekdanjih tečajnikov in učnega osebja.

Kaže, da je letošnje leto v znamenju večih 35-letnic. Tako bo svojo obletnico ustanovitve praznovala tudi 15. udarna brigada, ki je bila ustanovljena 28. septembra 1943 v zaselku Bočka pri Metliki, razpuščena pa je bila koncem maja leta 1945 v Kamniku. Ves čas je bila del 15. divizije. Organizatorji srečanja borcev iz te enote pripravljajo tradicionalno pogostitev, kakršna je v Beli krajini že v navadi.

M. P.

Kultura v otroških rokah

V naši družbi zelo pogosto govorimo o prenašanju tradicij narodnoosvobodilnega boja na mlade. Govorimo tudi o oblikah in načinih seznanjanja mlajših generacij z narodnoosvobodilno vojno, vendar ne moremo mimo ugotovitve, da so se uveljavili nekateri klišeji, ki se pojavljajo od akcije do akcije v skoraj nespremenjeni obliki in prav zaradi svojega formalističnega značaja ne dosežejo vedno svojega namena. Mladi si želijo neposredno sodelovati pri oblikovanju svoje podobe o narodnoosvobodilnem boju in spoznavanju njenih udeležencev ter dogodkov. Takšne pobude pa so redke in jih moramo toplo pozdraviti in vzpodbujati.

V mislih imamo zamišl, ki jo je na osnovni šoli v Kobaridu vpeljal in jo uspešno vodi likovni pedagog Miloš Volarič. Sam je vojno doživel kot otrok, zato so se mu dogodki globoko vtisnili v spomin in ga spremljajo ves povojni čas. Spominja se krajev, kjer so bili ustreljeni ujeti partizani, aktivisti OF in kurirji. Ta kraj je zanj postal svet, zato ga je še bolj bolelo, ko so ljudje in celo posamezni borci na tista mesta z leti pozabljali in ponekod tam odmetavali celo smeti, s tem pa so pozabljali tudi na žrtve, ki jih je zahtevala svoboda. Pred nekaj leti se je odločil. Na osnovni šoli, kjer uči likovni pouk, je začel okrog sebe zbirati prve skupine učencev sedmih in osmih razredov, ki so

di današnji otroci. Tudi današnjemu otroku je najlažja pot spoznavanja od bližnjega k daljnemu, zato je za razumevanje velikih zgodovinskih dogodkov nujno, da otroci najprej spoznajo domači kraj, domačo zgodovino in kulturnozgodovinske spomenike, ker bodo le tako lahko došli do bolj abstraktnih in prostorsko oddaljenih spomenikov revolucije.

Prav z namenom, da bi bolje spoznali zgodovino domačega kraja, so se učenci pod vodstvom svojega mentorja pred leti povezali s krajevno organizacijo ZB v Kobaridu in skupaj z borci poskušali določiti vse kraje, kjer so bili storjeni fašistični zločini. Pri tem se učenci neposredno srečujejo z dogodki in udeleženci narodnoosvobodilnega boja ter si po njihovem pripovedovanju ustvarijo svojo podobo o zgodovinskih dogajanjih. Odločili so se, da bodo na vseh krajih, kjer so bili med vojno ubiti ujeti partizani, aktivisti ali kurirji, postavili spominska obeležja. Na to se preselijo v šolsko delavnico, kjer se v skupinah trije ali štirje učenci lotijo likovne upodobitve. Lastni predstavi, dopolnjeni z življenjskimi podatki o padlem, dodajo še spoznanja, ki jih dobijo ob gledanju fotografij in likovnih del na temo NOB v drugih krajih Slovenije. Tako otroci že pred začetkom dela natančno vedo, komu bo spomenik namenjen in na katerem kraju bo postavljen. Ustrezno temu začnejo izbirati ma-

terial. Najpogosteje se odločijo za les, kamen ali železo, so pa že toliko izkušeni, da se odločajo tudi za kombinacije. Presemetljiva je tudi njihova iznajdljivost, saj je na primer spominsko obeležje, ki so ga izdelali letos, narejeno iz ostankov najdenega orožja.

Vsako spominsko obeležje je kolektivno delo, ki nastaja v več variantah, nato pa se učenci skupaj s svojim mentorjem odločijo za končno podobo spomenika. Doslej je v Kobaridu in njegovi okolici že sedem krajev, pomembnih iz NOB, primerno obeleženih z izdelki učencev osnovne šole. Konec šolskega leta bodo postavili še spominsko obeležje v Ladri, kjer so v nekem seniku izgubili življenje štirje partizani. Skrbno vzdrževani spomeniki, za katere skrbijo šola in številni posamezniki, so mladim ustvarjalcem in njihovem mentorju vzpodbuda za nadaljnje delo. Če pa bo akcija tekla dalje in mi smo prepričani, da bo, bodo morale skrb za posamezna spominska obeležja prevzeti mladinske organizacije. Prav gotovo bi bila velika škoda, da bi dela, ki so nastala z veliko otroške vneme, občutenosti in prizadevnosti, propadala.

Ob dnevu mladosti so osnovnošolci pripravili tudi likovno razstavo svojih del, na otvoritvi razstave pa so predvajali film o pomnikih, ki so ga posneli filmski amaterji na osnovni šoli. Žal pa je dejavnost šole dokaj osamljen primer kultur-

Miloš Volarič se je rodil leta 1933 v Kobaridu. Obiskoval je šolo za oblikovanje v Ljubljani in Zagrebu, kjer je diplomiral na slikarskem oddelku. Poleg pedagoškega dela se ukvarja s slikarstvom in je razstavljal na številnih skupnih in samostojnih razstavah. Prav te dni so njegova dela razstavljena v salonu Mebla v Novi Gorici.

nega dogajanja v Kobaridu, ki je konec prejšnjega stoletja slovel po bogatem kulturnem življenju. Danes Kobarid namreč nima niti prostorov, v katerih bi živel kulturna dejavnost, zato tudi osnovnošolci razstavljajo v trenutno praznih prostorih ljubljanske banke. Težko je reči, kje je glavni vzrok za takšno kulturno zatišje v tem kraju ob Soči, vendar je podatek, da so hoteli nekateri baročno hišo, za katero so že narejeni sanacijski načrti in je zbranega tudi že nekaj denarja, vseeno porušiti, dovolj zgorelo. V tej stavbi naj bi bili prostori za najrazličnejše razstave, za knjižnico, kulturne večere, prostor, v katerem bi prikazali »Kobariško republiko«, in za vrsto drugih dejavnosti. Verjetno bi bilo treba razmisliti tudi o tem, kako učence, ki sodelujejo pri nastajanju spomenikov na temo NOB, po končani osnovni šoli še naprej usmerjati pri njihovem likovnem delu. Precejšnja neprizadetost do naše kulturne dediščine se kaže tudi v popolnoma blestem napisu na plošči pred spomenikom pesniku Simonu Gregorčiču, pa tudi v dogodkih pred leti, ko so nekateri posamezniki želeli posekati znani lipov drevored iz Kobarida proti Robiču (ta drevored lipovih drevov so Slovenci zasadili v času italijanskega fašizma!).

Milan Vogel

Razpis Kajuhovih nagrad za leto 1979

Da bi narodnoosvobodilna vojna slovenskega naroda dobila v slovenski književnosti še večji poudarek in da bi pisatelje, pesnike in druge umetniške oblikovalce ter zgodovinarje, zlasti pa vse, ki so kakorkoli sodelovali v NOV, še bolj zainteresirali za ustvarjanje del s tematiko narodnoosvobodilne vojne, razpisuje ZALOŽBA BOREC Kajuhove nagrade za leto 1979.

Kajuhove nagrade se podeljujejo za izvirna in še neobjavljena dela, napisana v slovenščini: za roman, povest, mladinsko povest, pesniško zbirko, zbirko novel, dramo, dokumentarna in znanstvena zgodovinska dela in za spomine. Za Kajuhove nagrade pridejo v poštev le dela, ki obravnavajo partizanstvo, ilegalno, predvojno partijsko delo in razredno borbo, koncentracijska taborišča ter sodobna napredna gibanja.

Založba je za nagrade namenila 45.000 din, žirija pa bo po svoji presoji nagradila najboljša dela.

Avtorji naj svoja dela pošljejo ZALOŽBI BOREC, Ljubljana, Miklošičeva 28, do 30. oktobra 1978.

Poslovna dela bo ocenila žirija, ki jo bo imenovala ZALOŽBA BOREC iz vrst priznanih kulturnih in političnih delavcev. Žirija lahko predlaga nagrade posebej za leposlovje in posebej za dokumentarna dela.

Vsa nagrajena dela bo s posebno pogodbo odkupila ZALOŽBA BOREC in jih uvrstila v svoj redni knjižni program. Prav tako bo založba odkupila in tiskala vsa tista dela, ki sicer ne bodo nagrajena, a jih bo žirija predlagala za objavo.

Kajuhove nagrade bodo podeljene ob obletnici Kajuhove smrti v februarju 1979.

ZALOŽBA BOREC
Miklošičeva 28
LJUBLJANA

Desetletje boja KPS

V počastitev 40-letnice ustanovnega kongresa KP Slovenije in prihoda tovariša Tita na čelo partije, so v mariborskem muzeju narodne osvoboditve odprli razstavo »Desetletje boja KPJ in KPS v Sloveniji 1931-1941«. Razstavo, ki sta jo omogočili ljubljanska kulturna skupnost in kulturna skupnost Slovenije, je pripravil muzej ljudske revolucije Slovenije.

Razstavljeni so fotografski dokumenti o boju slovenskih komunistov, dokumenti iz arhiva Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, zgodovinskega arhiva CK ZK Slovenije in slikovno gradivo fototeke muzeja ljudske revolucije Slovenije.

Razstava je nazoren prikaz, s kakšno pozornostjo in uspešnostjo je novo vodstvo prisluhnilo takratnim razmeram, neskladju med življenjem in bojem ter razvoju partije v tujini in doma, sporom, grupaštvu, obnovi partijske organizacije v Sloveniji, širjenju napredne misli, vzpostavljanju enotne fronte delavskega razreda in kmečkih množic, zbiranju demokratičnih sil ne le proti reakcionarnemu režimu Stojadinovičeve vlade, ampak tudi za obrambo domovine pred fašistično nevarnostjo. Zato je razstava v bistvu strnjena zgodovina in faktografsko ponazorilo revolucionarnega boja demokratičnih sil, njenih uspehov in težav s KPJ na čelu.

Drago Miklavec

Spominsko obeležje v Starem selu, ki so ga izdelali učenci osnovne šole iz Kobarida iz debela posekane lipe v drevo-redu.

imeli smisel in voljo za likovno upodabljanje. Tudi učni načrt je začel prilagajati aktualnim dogodkom, zato so ob obletnicah kmečkih uporov ustvarjali na to temo. Ves čas pa jih je zanimalo obdobje narodnoosvobodilnega boja, saj se je ta vsestransko zanimiva tematika stalno prepletala z vsakdanjim življenjem. Vendar je bilo seznanjanje otrok s časom narodnoosvobodilne vojne vse preveč pravljico ali pa abstraktno, oddaljeno otrokovemu doživetju, zato se je Miloš Volarič odločil za konkretno akcijo. Pri tem je vedno izhajal iz sebe, iz potreb, ki jih je čutil kot otrok, saj se je zavedal, da imajo enake potrebe in želje tu-

Spomenik ob pokopališkem zidu, kjer so Nemci 17. marca 1944 ustrelili Antona Kodra, Franca Komavca, Andreja Komavca-Slavka in Franca Žnidaršiča.

PREBOLD

Razvili svoj prapor

ZRVS, v katero so vključeni rezervni vojaški starešine iz KS Prebold je ena tistih organizacij, ki se lahko pohvali s številnimi delovnimi uspehi. Pred prvomajskimi prazniki so med drugim razvili tudi svoj prapor. Prav ta pridobitev prapora pa je pomenila vsem članom ZRVS velik dogodek, tudi zato, ker je bilo razvitje zelo svečano obeleženo. V kulturnem programu so sodelovali odrasli krajanj Prebolda (v pevskem zboru in godbi) ter tudi šolarji OŠ Slavka Šlandra. V imenu pokrovitelja – Tekstilne tovarne Prebold je praporščaku izročil prapor tovariš Peter Tratnik.

DARKO NARAGLAV

Praporščak Franc Goropevšek je pravkar sprejel prapor.

KOPRIVNA

Zibelka koroških partizanov

V soboto, 20. maja so se pred osnovno šolo v Koprivni zbrali številni borci, kurirji in domačini na tradicionalnem (četrtm) srečanju nekdanjih kurirjev s pionirji pionirskega odreda K10 iz Koprivnice.

Pionirji in osnovnošolski pevski zbor so sprejeli borce s pesmijo in recitacijami.

Slavnostni govor je imel komandir kurirskih postaj in obveščevalne službe bivšega dravogradskega okrožja, tovariš Franc Bart iz Dravograda. Zbrane sta pozdravila tudi komandir koroškega pododбора kurirjev Ožbi Fajmut iz Slovenj Gradca in predsednik občinskega odbora ZZB NOV Ravne Ivan Močnik.

Na tej proslavi je svet staršev osnovne šole Koprivna podaril učencem te šole pionirski prapor. Pokrovitelj prapora je krajevna organizacija ZB Koprivna.

Po končani uradni proslavi so njeni udeleženci odšli še k partizanskem grobišču pri Jajobu. Na poti tja je Franc Germadnik prisotnim pokazal kmetije na nasprotnem bregu s pripombo, da je tam zibelka koroškega partizanstva.

IGNAC ZDOVC

Zadnja vas pod Dobračo

Odkritje spomenika padlim članom okrožne OZNE

V nedeljo, 21. maja bodo ob 10. uri v Zadnji vasi pod Dobračo, na pol poti med Begunjami in Tržičem svečano odkrili spominsko obeležje padlim članom OZNE nekdanjega okrožja Kranj.

Na slovesnosti, ki jo pripravljata občinska odbora ZZB NOV Radovljica in Tržič v sodelovanju z Upravo javne varnosti iz Kranja bosta govorila predsednik medobčinskega sveta SZDL za Gorenjsko Janez Varl in nekdanji pripadnik okrožne OZNE prvoborec Franc Štefe-Miško. V kulturnem programu bodo nastopili godba na pihala DPD Svoboda Lesce, Komorni zbor A. T. Linhart Radovljica ter učenci begunjske osnovne šole. Organizatorji so na odkritje spomenika povabili razen nekdanjih pripadnikov okrožne OZNE, skupin VOS, borcev Kokrškega odreda, ki se je med NOB bojeval na tem območju, tudi vse druge preživele borce, aktiviste in mladino, zlasti pa svojece padlih in vse domačine.

ORMOŽ

Tovariško srečanje borcev

V petek, 19. maja je imel aktiv ZB ŽG – prometne sekcije Pragersko svojo letno konferenco v Ormožu. Udeležili so se je vsi aktivni in upokojeni člani – železničarji iz Slovenske Bistrice, Ptuja, Ormoža, Ljutomera in Murske Sobote. Izčrпно poročilo o delu aktiva je podal njegov predsednik Matija Šerak.

Beseda je tekla tudi o praznovanju Dneva borca. Ob tem so se borci dogovorili za obisk pratizanskega obeležja ob železniški progi pri Podgorcih med postajama Moškanjci in Ormož. Na kraju obeležja je bil partizanski prehod čez progo, uporabljali pa so predvsem kurirji TV 14 postaje v Gorišnici za zvezo s postajo TV 15 na Kogu pri Ljutomeru.

Borci aktiva so v razpravi tudi izrazili željo, da bi organizirali izlet na Jesenice in Kozaro.

FRANC OBRAN

ŽIRI

Pregled celoletnega dela

V nedeljo, 14. maja se je v veliki dvorani Svoboda v Žireh zbralo nad 200 članov borčevske organizacije tega kraja na letni pregled svojega dela. Zadnje letno konferenco so imeli marca 1977 leta. Od skupnega števila borcev žirovske borčevske organizacije (355) kolikor jih je bilo še lani, je 15 tovarišev umrlo, na novo pa sta se včlanila dva. Med njimi je še 87 borcev redno zaposlenih.

Borci žirovske organizacije ZZB so v minulem letu aktivno sodelovali v akciji »Lubnik 77«. Posamezni člani so zadolženi za skrb in redne stike z borci po posameznih vaseh, prostovoljno sami urejajo muzejsko sobo NOV, ki bo odprta za krajevni praznik v oktobru. Borcem je uspelo pritegniti k urejanju spominskih obeležij v kraju delovne organizacije in društva.

Borčevska organizacija v Žireh je v tesni povezavi s šolo, kjer pomaga pri obujanju revolucionarnih tradicij. Enako aktivni pa so borci tudi pri urejanju in uravnavanju vprašanj priznavalnin, klimatskega zdravljenja in drugih zadev, ki jih zadevajo.

FRANCI ČEPLAK

JESENICE

Prostovoljci za severno mejo v pripravah na jubilej

»Če v onih časih ne bilo bi nas, še večji kos, slovenske zemlje, odtrgal bi tuji plaz« – to so stih s spominske plošče, ki so jo pred nekaj leti odkrili na železniški postaji na Jesenicah. Enaka plošča je bila takrat odkrita tudi v Podkorenu na pročelju vaše trgovine.

Pred nedavnim je bil na sedežu občinskega odbora SZDL ožji sestanek predstavnikov SZDL, ZZB NOV in Zveze prostovoljcev za severno mejo 1918–1919 z namenom, da uskladijo skupne priprave za počastitev 60-letnice bojev za severno mejo, ki bo letošnje jesen. Dogovorili so se, da bo nosilec priprav proslave SZDL.

Zamisel nekaterih borcev za severno mejo je tudi, da bi do slavlja pripravili opis dogodkov na Jesenicah v tistih dneh, ko je padla stara Avstrija.

SREČKO ŠORLI

RADOVLJICA

Živahna izobraževalna dejavnost RVS

Predsedstvo krajevne organizacije ZRVS Radovljica, ki jo sestavljajo štiri osnovne organizacije, je 24. in 25. aprila organiziralo že tretje konference vseh osnovnih organizacij. Po potrditvi novih poslovnikov je sledilo predavanje o smereh razvoja socialističnega samoupravljanja, ki sta ga posredovala namestnik sekretarja občinske konference ZK Milan Baloh in član občinskega predavateljskega sveta Miran Odar. Na konferencah so bili člani osnovnih organizacij seznanjeni s programom dela do junija 1978. Dogovorili so se, da bodo maja pripravili tudi orientacijski pohod s taktičnimi vajami, nato pa še izpite iz gradiva, ki so ga obravnavali na predavanjih.

Udeleženci tretjih konferenc so preučili informacije o posledicah potresa v pobrateni srbski občini Brus in se odločili za večjo pomoč prizadetim prebivalcem.

J. R.

SANSKI MOST

»Majsko drugovanje na Sani«

Trideset kilometrov od Prijedora leži ob rečici Sani Sanski most, kraj, kjer je bilo letos že četrto »Majsko drugovanje na Sani«. To je delovni zbor umetnikov naivcev iz vse Jugoslavije.

Srečanje je potekalo v prijetnem in delovnem vzdušju in ob koncu »sanskih dni« je galerija v Sanskem mostu pridobila 170 novih umetnin.

Med prijetnim bivanjem v tem bosanskem mestecu so se spletla številna prijateljstva, likovniki pa so obiskali tudi Grmeč in Korčanico, kjer je bila med NOB velika partizanska bolnišnica. Obnovili so spomine na dogodke iz NOB, ko so fašisti v 4. ofenzivi napadli okoliške vasi in je bilo treba evakuirati večje število ranjencev. Begunci, ranjenci in tifusarji so ob hudem mrazu (tudi do –40 stopinj) množično umirali.

Iz bližnje okolice Sanskega mosta in okoliških krajev je v NOB sodelovalo več kot 7500 ljudi, od tam je doma tudi nekaj narodnih herojev, tam pa je bil osnovan tudi glavni štab za bosansko krajino.

V spomin na dogodke iz narodnoosvobodilnega boja bodo na Korčanici pod Grmečem zgradili spominski muzej, turistično naselje, postavili spomenik in ... že prihodnje leto, pravijo, bodo sprejeli prve goste. V tej akciji bodo sodelovali tudi umetniki. Zato so udeleženci 4. majskega srečanja na Sani sklenili podariti vsak po eno umetnino kot pomoč in prispevek k izgradnji tega spominskega naselja. K tej akciji pa pozivajo tudi ostale umetnike-naivce.

ZLATA VOLARIČ

MARIBOR

Slovenski taborniki ob dnevu mladosti

Republiška konferenca Zveze tabornikov Slovenije je ob dnevu mladosti priredila tradicionalni slovenski taborniško-partizanski mnogobojo. Tekmovanja so bila v Mariboru in so trajala tri dni.

Tekmovalna proga, dolga 38 kilometrov je potekala po obronkih Kozjaka. Samo tekmovanje je obsegalo teste iz zgodovine taborništv in praktičnih veščin programa SLO. Taborniki so se pomerili še v signalizaciji, prehodih čez minska polja, skiciranju partizanskih baz, prenašanju partizanskih sporočil, streljanju z zračno puško, prvi pomoči, postavljanju bivačkov, kuhanju ...

Nastopilo je 83 taborniških ekip iz vse Slovenije s po petimi člani. Na tem tekmovanju najbolj uvrščene ekipe se bodo pomerile tudi na podobnem zveznem tekmovanju.

Zaključek slovenskega taborniškega tekmovanja v mnogoboju je bil v učnem centru teritorialne obrambe v Mariboru, pri Treh ribnikih. Pokrovitelj celotne prireditve je bil občinski štab teritorialne obrambe Maribora, ki je dal tabornikom za tekmovanje na voljo tudi vozila, šotore in ostalo.

D. MIKLAVEC

JESENICE

Ob praznovanju dneva mladosti

Takole je bilo 20. maja ob praznovanju dneva mladosti na Pristavi. Proslave se je med drugim udeležilo 5000 mladincev, tabornikov, pripadnikov JLA in starejših občanov.

BRANKO BLENKUŠ

Čestitkam ob sedemdesetletnici nekdanjega komisarja in poznejšega komandanta glavnega štaba partizanskih odredov Slovenije Ivana Mačka so se pridružili tudi borci. V sredo, 31. maja je predsednik republiškega odbora ZZB NOB Slovenije Janez Vipotnik v vili pod Rožnikom priredil sprejem za tega revolucionarja in povojnega družbenopolitičnega delavca. Ob tej priložnosti so Ivanu Mačku izročili darilo.

Ni lahko na tako kratko odmerjenem prostoru zapisati življenjepisa enega izmed velikanov našega narodnoosvobodilnega boja, naše socialistične revolucije: narodnega heroja Ivana Mačka-Matije, nekoč znanega pod imenom Jernej Posavec.

Že kot deček, otrok delavske družine, ki je živel v pomanjkanju, je okusil grenkobo življenja, pa je kot tesarski pomočnik začel že zgodaj sodelovati v revolucionarnem gibanju, se boriti za pravice delavskega razreda! Kot borec zoper krivice in komunist, katerega korake je policija budno spremljala, je moral nekajkrat bežati v tujino, da bi se vsakokrat, ko se je vrnil domov, še z večjim žarom vključil v boj za pravičnejši jutri.

Bil je eden izmed najbolj pogumnih in iznajdljivih revolucionarjev, tako pred vojno kot sredi nje... Ko je leta 1941. trideset zapornikov skupalo rov, da bi iz zloglasne kaznilnice stare Jugoslavije v Sremski Mitrovici pobegnili na Fruško goro in vstopili v vrste borcev za svobodo, je bilo to njegovo delo. Pobeg pa je v zgodovino našega narodnoosvobodilnega boja zapisan kot legendarni.

Ivan Maček-Matija je bil tudi komandant partizanske vojske, naslednik Franca Leskoška-Luke in predhodnik Franca Rozmana-Staneta, prvi načelnik OZNE... Kasneje, po osvoboditvi, je bil podpredsednik slovenske vlade, minister za gradnje, predsednik odbora za gospodarstvo, republiški in zvezni poslanec, organizacijski sekretar centralnega komiteja Komunistične partije Slovenije, predsednik slovenske skupščine, predsednik Zveze borcev Slovenije.

Morda še podatek, ki mu tudi lahko odmerimo poseben prostor: Ivan Maček-Matija je bil med prvimi borci narodnoosvobodilne vojske Jugoslavije, ki je decembra devetnajstletniinštiridesetega leta dobil visoki vojaški čin – čin general majorja!

Naj te življenjske podatke sklenemo z mislijo, da Ivan Maček-Matija te dni ni praznoval samo sedemdesete obletnice življenja, marveč tudi petdeseto obletnico revolucionarnega dela, osemštirideseto obletnico vstopa v komunistično partijo in triinštirideseto obletnico, kar je bil imenovan za člana pokrajinskega komiteja Komunistične partije Jugoslavije.

Mož trdnega značaja in vsem nam v ponos

Mi, nekdanji komandanti in komisarji enot slovenske partizanske vojske, tvoji najožji delovni kolegi in člani RO ZZB NOV Slovenije želimo na tem srečanju obuditi čas, ko si bil JERNEJ POSAVC, komisar in komandant slovenske partizanske vojske, ko si bil prvi in dolga leta predsednik slovenske borbovske organizacije, skratka čas, s katerim si bil med narodnoosvobodilnim bojem tako ali drugače povezan. Govorimo o tebi, čeprav je vsakomur razumljivo, da vodenje naše oborožene revolucije ni moglo biti odvisno le od enega človeka; šlo je za srečno združitev cele vrste sposobnih ljudi, ki so vsak po svoje dopolnjevali revolucionarno vodstvo.

Iz obdobja narodnoosvobodilnega boja se spominjam treh srečanj s teboj. Vsako na svoj način označuje tvojo osebnost. Prvo je bilo na sestanku bataljonskih štabov Cankarjeve brigade spomladi leta 1943. Takrat smo se pripravljali, da bi prešli Savo. Tiste noči je dezeriralo šest borcev, ker niso hoteli na Štajersko. V štabu smo bili zaradi tega močno prizadeti. Ti pa si nam po tistem povedal nekaj krepkih na račun našega političnega dela. Trdil si, da se bodo begunci vrnili in nisi se zmotil. Otresel si nam malodušje zaradi tistega dogodka in nas spet postavil na trdne noge.

Drugič sva se srečala, ko si me prišel ranjenega obiskat v bolnišnico na Rog, čeprav sva se komaj dobro poznala. Tretjič sva se srečala v začetku leta 1945, ko si pripovedoval, kako se bomo organizirali v svobodi in prevzeli oblast na vsej slovenski zemlji. To si počel na poseben, za mene še sedaj presenetljiv način. Postavljal si nas v nov svet, o katerem do takrat nismo razmišljali.

Ko govorimo o tebi, Matija, moramo govoriti o doslednosti, odločnosti pa o vztrajnosti. Tak si, kadar gre za dobrobit delovnega človeka in tak si bil, ko je šlo za borca – partizana. Zate so bili vedno glavni vir informacij preprosti ljudje in njihova šla po napredku. Vedno si znal zbirati okrog sebe sposobne in srborite ljudi. Znal si jih vzpodbujati pri izvedbi tvojih in njihovih idej za napre-

dek v družbi. Posebno gre poudariti tvoje razumevanje za drobne stvari v življenju, tiste, ki tolikokrat trdno povežejo človeka s človekom in lahko dajejo vsakdanjim odnosom med ljudmi navdih nečesa trajnega, resnično lepega in dragocenega.

Tovariš Matija! Ti nikoli nisi bil posebno zgovoren, toda kadar spregovoriš in kakor da trgaš besede iz tvoje biti, te je vredno pozorno poslušati. Tvoje besede so oprijemljive in razumljive vsakomur. Mož besede si in za vzgojo ljudi je ta lastnost neprecenljive vrednosti. Mož besede pa si lahko, če si trdnega značaja, če veš kaj hočeš, če si sam sebi zvest, če imaš priostren občutek za pravico in resnico.

(Janez Vipotnik)

Matijo poznam od leta 1934. Presneto dobro se spominjam najinega srečanja v letu 1942. Takrat se je vrnil iz Bosne in je že bil imenovan za komisarja Glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Srečala sva se v takoiimenovanem drugem štajerskem bataljonu, iz katerega je kasneje nastala druga grupa odredov. Takrat sem bil pomočnik komandanta Staneta. Matiji so prišle na uho čudne informacije o našem štabu in naših enotah. Tistih nekaj, s katerimi smo prišli zaradi načina našega dela navzkriž, nas je enostavno v Ljubljani imenovalo – vojvode. Pa se je Matija odločil, da nas sam obiše

in preveri govorice. Tri dni je preživel v naših enotah. Pogovarjal se je s Stanetom in meno, na terenu je videl našo organizacijo. Prav takrat smo imeli v Znojiljah tudi miting. Po tistem, ko se je Matija vrnil v Ljubljano, je rekel: »Tovariši! Takšnih vojvod pa bi mi potrebovali še več!«

(Peter Stante-Skala)

Matijo sem prvič srečal, ko je prišel kot komisar Glavnega štaba na Mirno goro. Bilo je po roški ofenzivi v jeseni leta 1942, ko sem bil komisar belokranjskega odreda. Kasneje sem ga srečal še na številnih konferencah in srečanjih vse do leta 1944, ko sem odšel na Štajersko in za tem na Primorsko. Ne, veliko res ni govoril, a tisto, kar je povedal, je bilo na moč razumljivo. Dobro je znal opazovati in imel je izreden smisel za pravilno oceno ljudi, vojaških operacij... Borci so videli v njem strogega in objektivnega človeka pa tudi izredno dobrotljivega. Velikokrat se je zdelo, da je bil njegov oster nastop nekako v nasprotju z njegovim značajem. Že res, da ni bilo malokrat, ko je koga »oplajbal«, ampak znal je biti tudi izredno samokritičen, če je naredil napako.

(Jože Borštnar)

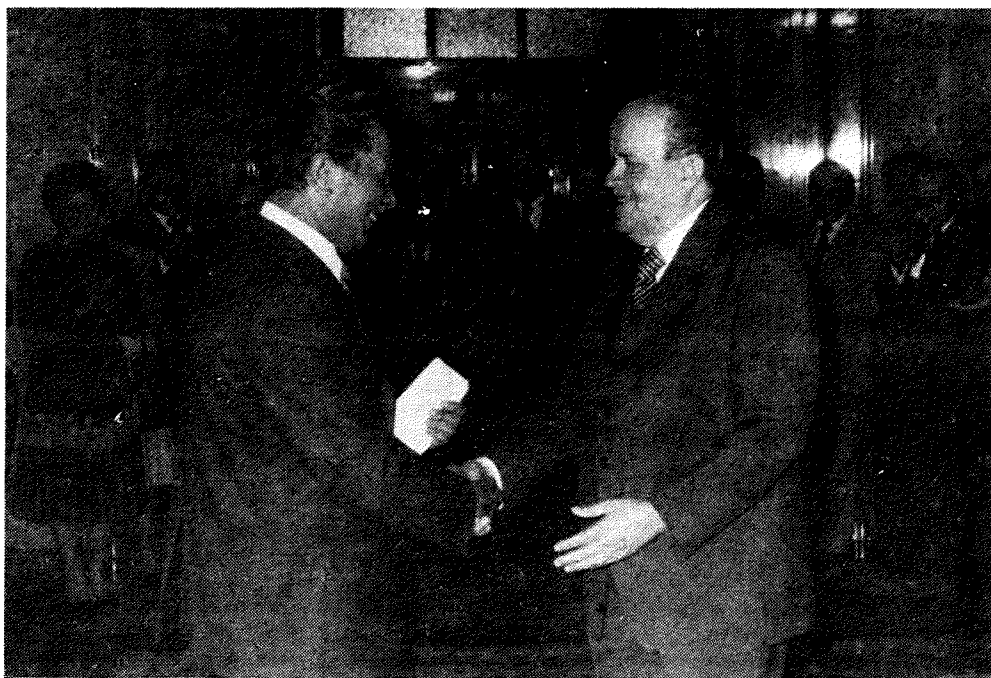
S tovarišem Matijo sem se prvič srečal pred ofen-

zivo v letu 1942. Z njim sem se sestal v Beli krajini kot komisar Tomšičeve brigade. Kasneje sva se srečala še večkrat. V začetku mi je, sicer redkobeseden komandant, ustvaril vtis nekakšne človeške zaprtosti. Toda, karkoli je rekel, je bilo vselej pretehtano, kratko, enostavno. Bil je svojevrstna osebnost našega narodnoosvobodilnega boja. Enostavnost, neposrednost in premišljenost izkušenega politika so vrline, ki postajajo z leti vse bolj dragocene, predvsem pa so krasile ljudi v naši oboroženi revoluciji. Matija je tudi rohnol, robnantil in vendar je imel vedno jasen, čist odnos do vsakega človeka. Ljudi si je zapomnil, v njih se je skušal poglobiti, predvsem pa jih je bil pripravljen poslušati. Kadar je naletel na nekaj, kar je kalilo pot naše revolucije, je bil močno osebno prizadet. Revolucija ne more biti neosebna! V revoluciji greš s celim bistvom, človek kot celota. Tak je bil Matija med in ves čas po vojni. Veliko je pomagal, da smo bili pripravljeni na prevzem ljudske oblasti, kar seveda ni bila majhna stvar. Tako kot v revoluciji je bila tudi po vojni potrebna največja mera osebne hrabrosti, hrabrosti za prevzem odgovornosti... Njegova družbenopolitična vloga po vojni je bila izredno pomembna.

(Niko Šilih)

Zapis s slovesnosti v vili Podrožnik v Ljubljani pripravil:

Silvo Teršek

Z brigado bratstva in enotnosti

Peter Tarman: »In ob slovesu so jo peli že vsi – »slovensko pesem o deklici, ki je šivala zvezdo!«

To je zapis, ki ni bil načrtovan. Bolj igra naključja, bi lahko rekli. To seveda ne pomeni, da o brigadi bratstva in enotnosti ne bi slišali. Na njeni poti smo jo skrbno spremljali! Bilo je tiste dni pred dnevom mladosti in iz časopisja je bilo moč razbrati tudi to, kod je hodila in kakšen je bil program tega že običajnega srečanja mladih iz vse Jugoslavije, ki ga sestavljalo delegacije iz republik in pokrajin ter mesta Beograda.

»Je tako?« vprašam Petra Tarmana, učenca sedmega razreda Osnovne šole Majde Vrhovnikove iz Ljubljane.

Pokima in pravi, da je nekoliko utrujen. Le pol ure je tega, kar se je vrnil z Janč. Na pohodu po partizanskih poteh je bil in še so žive besede Petra Staneta-Skale. O narodnoosvobodilnem boju na tem koščku slovenske zemlje, o pomenu nego-

izbira besede. Ve, da ne govori samo v svojem imenu?

Govoriva o Zagrebu in o narodnem heroju Peru Caru, ki jim je povedal toliko lepega. Nekoliko dlje se pomudiva v Gornjih Stubicah in pri sprejemu, ki so ga pod Gubčevo lipo priredili tamkajšnji pionirji. O tamburicah. Pove, da je nastopila tudi slo-

venska delegacija, z »deklico, ki je šivala zvezdo«.

»In ob slovesu so jo peli že vsi – slovensko pesem o deklici, ki je šivala zvezdo!« ponovi, s ponosom v glasu.

Tudi pesmi iz drugih republik in pokrajin so lepe in nikoli jih ne bo pozabil. Tista o Črni gori in »kozarško kolo«, ki so ga

plesali na Sljemenu. In kako lepo je bilo v Poznanovcu, kjer je prespal. Vsi v družini so bili godbeniki. In kar naprej so peli, igrali in kar naprej je moral jesti. Tako prijazni so bili. Slovo ni bilo lahko in s seboj v Slovenijo je Peter ponesel mnogo več kot samo spominček z napisom »Gubeč se ni dal«. Devet dni je brigada

bratstva in enotnosti hodila po Hrvatskem Zagorju, po Titovih poteh. Tudi v Kumrovcu so bili!

In kako je bilo v Beogradu, kjer so pohod sklenili? Doletela jih je čast, da so na osrednji prireditvi, ki je bila ob dnevu mladosti na stadionu jugoslovanske ljudske armade, stali v špalirju pred

vhodom, koder so hodili najvišji predstavniki naše države, družbenopolitičnega življenja. Najbolj je Petru ugajala točka, ki so jo izvajali pripadniki jugoslovanske ljudske armade in ki je govorila o naši bojni pripravljenosti. In napis »mi smo Titovi – Tito je naš«, ki so ga mladi izpisali s svojimi telesi in ki so se mu z istimi besedami, glasno vzklikajoč, pridružili prav vsi gledalci.

»Imaš rad domovino?« vprašam.

»Seveda!«

»Zakaj?«

»Vsak človek ima rad domovino!« odgovori Peter.

Tako se pogovarjava. Iskreno, kot da bi se poznala že dolga leta. In razumem ga, ko potoži, da jih ob vrnitvi, tam na železniški postaji v Ljubljani, ni nihče pozdravil, konec koncev so bili predstavniki slovenskih

Foto: PETER TARMAN

vanja revolucionarnih tradicij.

Pa se vrnimo k brigadi bratstva in enotnosti:

Peter je bil eden izmed desetih delegatov iz Slovenije. Šest fantov in štiri dekleta so izbrali. Najbolj delavne in najbolj marljive pri učenju, zunajšolskih dejavnostih. Z eno besedo, najboljše pionirje. (»Zdaj sem že član zveze socialistične mladine!« pravi mimogrede.) Brigada je štela sto brigadirjev, razdeljena je bila v desetine in Peter je bil desetar. Komandant brigade je bil Ljubo, mladinec iz Zagreba, in v pomoč mu je bila deklica iz Črne gore. »Načelnice« so ji rekli v šali.

»Bila je tako vesela, prijazna in nasmejana,« reče Peter, ko vprašam, zakaj so prav njej zaupali tako odgovorno dolžnost.

Gledam ga. Pripoveduje tiho in počasi, kot da

BRIGADIRSKI HORUK

Z republiško mladinsko delovno akcijo Kožbana 78 so se začele letošnje delovne akcije v Sloveniji. Na njih bo sodelovalo prek 4500 mladih iz vseh krajev naše domovine. Gradili bodo vodovode, ceste, napeljevali telefonsko in električno omrežje itd.

V naselju Brdce pri Kožbani se je v prvi izmeni zbralo 79 brigadirjev iz občin Ljubljana Center in Idrija. Mladi bodo nadaljevali z lani začeto gradnjo vodovoda v teh obmejnih krajih manj razvitega območja Goriških Brd.

Sicer pa bo v štirih izmenah na MDA Kožbana 78 sodelovalo 320 brigadirjev, ki bodo opravili 53500 delovnih ur v

skupni vrednosti prek 2 milijona dinarjev. Brigadirji bodo zgradili prek 3 km dolg vodovod v naselja Peterneli, Hlevnik, Slapnik, Belo in Kužine. Poleg brigadirjev iz Ljub-

ljane in Idrije bodo v Kožbanski kot v naslednjih mesecih prišli še mladi iz Trebnjega, Zagorja, Ribnice, Slovenske Bistrice, Žalca in Nove Gorice.

Republiško delovno

akcijo Kožbana 78 je odprl sekretar republiške konference ZSMS Vito Habjan, ki je ob tej priložnosti predal komandantu akcije Vrhničanu Richardu Bauermanu zastavo, ki so jo zatem dvignili na drog sredi brigadirskega naselja.

Slavnostni govornik ob tej priložnosti je bil organizacijski sekretar OK ZKS Nova Gorica Jure Mlinar, ki je orisal pomen delovnih akcij pri tem pa še posebej poudaril misli tovariša Tita, ki je ob neki priložnosti brigadirjem dejal: »Delovne akcije so šola socialističnega vzgajanja mladine, šola bratstva in enotnosti, šola tovarištva in prijateljstva.«

J. Alič

pionirjev. Obraz se mu le za trenutek zresni in ne zanima me, koga je pričakoval. Kaj bi drezala vanj.

»Oh, saj to ni nič,« reče in se nasmehe.

Prav ima! Mnogo pomembnejše je, da je spoznal vrsto novih ljudi, krajev. Zdaj ima po Jugoslaviji že kar veliko prijateljev. Tudi v Jajcu, kjer je bil lani štiri leta. (»Osnovna šola Majde Vrhovnikove iz Ljubljane je pobratena s šolo v Gostivarju,« pojasni.) In Igorju, pri katerem je gostoval v Beogradu, je pisal prav te dni. In v Poznanovac, godbeniški družini... V tem je največja vrednost brigade z imenom bratstva in enotnosti, te najdragocenejše pridobitve narodnoosvobodilnega boja in revolucije.

In zato je bil Peter Tarman danes tudi naš gost.

Milena Štrajnar

Čestitki

Ivanu Mačku-Matiji

IVANU MAČKU-MATIJI, KOMANDANTU SLOVENSKE PARTIZANSKE VOJSKE, POŠILJAMO TOVARIŠKE POZDRAVE IN ČESTITAMO OB SEDEMDESETLETNICI.

ZVEZA KOROŠKIH PARTIZANOV, Celovec

dr. Francu Novaku-Luki

DOVOLI MI, DA TI V IMENU REPUBLIŠKEGA ODBORA ZZB NOV SLOVENIJE IN POSEBEJ V IMENU ŠTEVILNIH PARTIZANK, KI SI JIM V TEŽAVNIH VOJNIH DNEH IN PO VOJNI POMAGAL PRI NJIHOVEM MATERINSKEM POSLANSTVU, ISKRENO ČESTITAM IN TI ŽELIM SE VELIKO TRDNEGA ZDRAVJA, DELOVNIH USPEHOV IN DOBREGA POČUTJA.

JANEZ VIPOTNIK, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije

Borcem Druge grupe odredov

Dne 11. junija ob 10. uri bo v Kranju veliko zborovanje borcev in aktivistov gorenjskega področja – osrednja proslava na Gorenjskem v tem letu.

V veliki partizanski manifestaciji prvič sodelujejo tudi borci Druge grupe odredov NOV in POS. S tem prenašamo naše tradicije in obujamo spomine na našo težko in slavno pot... Zato se te veličastne manifestacije organizirano in polnoštevilno udeležimo!

Izlet na Koroško – 25. 6. 1978

Odbor »Prisilna« sporoča, da je izlet na Koroško 25. 6. 1978. Prosimo vse, ki pojdejo z nami, da to sporoče na: Gusti Kovač, Ljubljana, Moškričeva 22 ali na telefon 43859 – in pošljejo 210 dinarjev za vožnjo in kosilo.

Odbor »Prisilna«

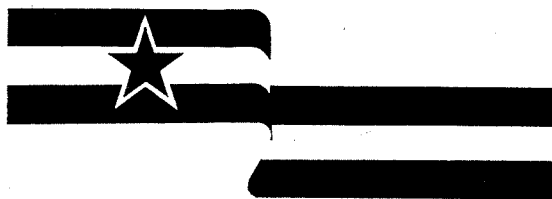
Spominski ovitek in priložnostni poštni žig na Lisci

PTT podjetje Sevnica bo v soboto, 10. junija, uporabljala priložnostni poštni žig, posvečen štirideseti obletnici seje politbiroja CK KPJ, zboru kozjanskih borcev in aktivistov ter srečanja kurirjev in vezistov NOV Slovenije, ki bo tega dne na Lisci. Pripravljalni odbor kurirjev in vezistov NOV bo istega dne izdal spominski pisemski ovitek, na katerem bo spominsko obeležje padlim kurirjem TV S 5, katerega odkritje bo na predvečer osrednje proslave na Okroglici. Osnutek spominskega obeležja je delo akademskega kiparja Rudija Stoparja, osnutek spominskega žiga pa je izdelal Maks Skribe.

SREČANJE KURIRJEV IN VEZISTOV NOV SLOVENIJE

SVETLOBA VELIKE SAMOTE
OKROGLICE 1978

Vabimo na 10. zbor gorenjskih aktivistov in borcev NOV

kranj, 11. junij 1978

Občinska konferenca SZDL Kranj, pripravljalni odbor, vabi gorenjske borce in aktiviste ter vse delovne ljudi in občane, posebno pa še mladino, na 10. jubilejni zbor gorenjskih aktivistov in borcev NOV, ki bo v nedeljo, 11. junija 1978 v Kranju.

Zbor bo na razstavišču Gorenjskega sejma, v primeru slabega vremena pa v pokritih prostorih sejma. Ob 9. uri bo odprta razstava »Talci na Gorenjskem«, ob 10. uri pa pričetek slavnostnega programa, na katerem bo govoril predsednik izvršnega sveta skupščine SRS dr. Anton Vratuša.

Po programu bo tovariško srečanje.

Pripravljalni odbor

Majhni...
zrasli smo v
brigado

5

Tako je ZDO štel tudi potem, ko je iz njega odšla več kakor polovica borcev v Gubčevo in Tomšičevo brigado, mobilizacijo za svojo prvo in najvažnejšo nalogo. Kako pomembno je bilo prav pridobivanje novih borcev, vidimo iz direktive Glavnega poveljstva oziroma štaba 15. februarja 1943, kjer je med drugim rečeno: »... Aktivnost odredov bomo cenili v prvi vrsti po številu na novo mobiliziranih tovarišev... Mobilizirati je treba od vasi do vasi...«. Tej nalogi se je posvečal ZDO tudi naslednje mesece, vse tja v začetek poletja 1943. Po prihodu brigad v dolino reke Mirne, najdemo ZDO spet ob njihovi strani v sestavi Dolenjske cone. Z namenom, da povečajo tudi borbeno dejavnost odreda, so okrog 28. aprila 1943 zamenjali vodstva. Za novega komandanta je bil imenovan Alojz Hostnik-Jovo, za političnega komisarja Nace Majcen-Taras. Dotodanja komandant in politični komisar sta dobila nove dolžnosti v Gubčevi brigadi.

S Cankarjevo in Gubčevo brigado sodeluje ZDO dne 1. in 2. maja pri napadu na Mokronog, kjer je bila močna italijanska fašistična postojanka in pri napadu na belogardistično postojanko v Sentrupertu. Naslednje tedne in mesece se obe omenjeni slovenski brigadi gibljeta večji del na odredovem območju med Krko in nemško mejo do Ljubljane. Zato so odredove akcije tako rekoč v senci delovanja in operacij brigad, čeprav v tem času ni počival.

Poročilo statističnega oddelka glavnega štaba navaja za čas od 12. do 15. julija 1943 naslednje podatke o odredovi aktivnosti:

– 12. julija, pri kontroli teritorija okoli Šmarjete, je patrola ZDO ubila 3, ranila pa 4 belogardiste,

– 14. julija, patrola ZDO je zalotila v Gorenji vasi skupino belogardistov, jo napadla in 3 ujela. Zaplenila je 3 puške in več italijanskih bomb,

– 15. julija je patrola ZDO iz zasede ubila enega belogardista

Skupaj z II. bataljonom Šercerjeve brigade je sodelovala četa ZDO 25. julija 1943 pri neuspelem poskusu obkolitve premočne italijanske kolone, ki je krenila iz Trebnjega. Ta akcija je spadala v veliko bitko za Žužemberk, ki so jo vodile štiri slovenske brigade v dneh od 24. do 27. julija 1943.

27. julija se je bataljon Šercerjeve brigade spopadel s sovražnikom pri Dobrniču, vendar je nameravani uspeh izostal, ker je sovražnik prodril obrambni položaj enote Šercerjeve brigade potem, ko je prisilil enoto ZDO k umiku.

Nekaj dni za tem je izvedla skupina borcev ZDO izredno uspešno vojaškopolično akcijo. Dne 1. avgusta je v Družinski vasi komandir čete Vinko Robek z nekaj borci zajel 17 člansko skupino tako imenovanega »dolenjskega četniškega odreda«, ne da bi pri tem padel en sam strel ali bila prelita ena sama kaplja krvi.

Srčnosti in prisebnosti tovariša Robeka ter soborcev ob njem je pripisati, da je akcija kljub opoldnevu bila izvedena bliskovito, da ni bilo časa niti možnost za odpor z druge strani. In če vemo, da je bilo v tej skupini 9 zagrizenih belogardistov, da je četniški vodja skupine ob tem prestopil v NOV, kjer je pozneje padel junaške smrti kot partizanski oficir, potem je to dejanje veliko prispevalo h kasnejšemu imenovanju komandirja Robeka za narodnega heroja, na kar so borci ZDO še posebej ponosni.

★

V dokumentu iz tistega časa je zapisano, da je štel ZDO dne 1. avgusta 1943 skupno 154 ljudi in da je bil dobro oborožen. Njegove čete so bile ves mesec avgust in do prvih dni septembra v stalnih premikih in akcijah. Predvsem je bila pomembna njegova samostojnost, ki jo je pokazal ob napadu na belogardistično postojanko v Žvirčah v Suhi krajini ter zelo uspešnih akcijah uničevanja železniške proge Ribnica-Kočevje pri čemer je posebej izstopal odredov minerski vod. Tudi začetek akcije v kateri je bila likvidirana najmočnejša plavogardistična utrdba na Slovenskem v Grčaricah pri Ribnici, je zapisan v kroniki ZDO. Vse to ni ušlo pozornosti komandanta Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, ki je tisti čas izrazil osebno in posebno pohvalo odredu, prav zaradi njegove samostojnosti.

(Se nadaljuje)

Partizanski pevski zbor Ljubljana vabi!

Partizanski pevski zbor Ljubljana prireja v ponedeljek, 12. junija letos, ob 20.15 uri v dvorani Slovenske filharmonije koncert partizanskih, revolucionarnih in drugih umetnih pesmi.

Dirigent: prof. Radovan Gobec.
Vstopnice prodajajo v blagajni Slovenske filharmonije, cene vstopnic pa so: 30, 40, 50 in 60 dinarjev.
Vabljeni!

Odkritje spomenika v Topolovem – Beneška Slovenija

Obveščamo, da bo v nedeljo, 18. junija 1978, na pokopališču Topolo (Topolovo), občina Grimacco (Grmek) v Beneški Sloveniji slovesno odkritje spomenika osmim padlim slovenskim partizanom, ki so se bojevali na tleh Beneške Slovenije in so pokopani v Topolovem.

Program predvideva:
– ob 10.30 (9.30 po jugoslovanskem času) slovesno odkritje spomenika na pokopališču Topolovo. Poleg uvođenega nagovora župana, bosta govorila predstavnik ANPI Adelcchi Gobbo in ZZB NOV dr. Marjan Zdravljč.
– ob 12.00 do 13.30 (od 11.00 do 12.30 po jugoslovanskem času) bo v Klodiču – Hlodče (Clodig) osrednja proslava z množično udeležbo borcev in prebivalcev Slovenije in zamejstva. Pozdravni govor bo imel župan, slavnostna govornika pa bosta, v imenu ZZB NOV narodni heroj Albert Jakopič-Kajtimir in za ANPI Mario Lizzere ali Federico Vincenti. Govoril bo tudi predsednik kulturnega društva »Ivan Trinko« prof. Viljem Černo. Ob tej priložnosti bo 35 Jugoslovanom iz vrst borcev enot NOV in POS, ki so se bojevali na ozemlju Beneške Slovenije, predstavnik ANPI izročil »Garibaldinsko zvezdo«.
– Po kosilu ob 15.30 oziroma 14.30 po jugoslovanskem času program slovenskega kulturnega društva Ivan Trinko z (verjetno) udeležbo Tržaškega partizanskega pevskega zbora.

Dohod z avtobusi in avtomobili po asfaltirani cesti, ki vodi od križišča S. Pietro al Natisona (Špeter Slovenov) po dolini reke Cosizza (Kozca) do vasi Clodig (Klodič). Vas Topolovo je oddaljena od Klodiča oziroma do asfaltirane ceste šest do sedem kilometrov.

Glede na pomembnost odkritja spomenika padlim borcem in srečanja prebivalcev iz Slovenije ter borcev Briško-beneškega odreda, 30. divizije, operativnega štaba za Zahodno Primorsko, aktivistov OF in drugih enot NOV in POS z borci in s prebivalstvom Beneške Slovenije in Furlanije-Juljske krajine, je množična udeležba zaželena. Vabljeni!

RO ZZB NOV Slovenije

Naša anketa:

Poznate TV-15?

Sredi kdove kakšnih misli sem pri okopavanju krompirja zmotil **TERE-ZIJO TOMC** iz Grma pri Gradcu v Beli Krajini z enim samim vprašanjem: »Poznate TV-15?«

»Ne, žal, ne! Pa ne zapišite tega, da me ne bo sram. Se nikoli ga nisem videla kakšen je ta časopis in o čemu piše!«

OTMARJA ZORNA sem presenetil z vprašanjem pred čebelnjakom v Primostku, kjer ima čebele na paši. Sicer je tovariš Zorn doma iz Šiške v Ljubljani.

»O, berem ga, berem! In všeč mi je! Posebno so mi všeč tudi vaša prizadevanja, da bi se naša mladina kar najbolj seznanila z grozotami, ki jih prinaša sleherna vojna. Našo mladino moramo vzgajati v obrambnem duhu in v enotnosti. Kajti le tako bomo močni.«

V TV-15 pa morda pogrešam več šaljivih doživljajev, ki so jih doživeli borci, saj v tistih tragičnih dneh je bilo veliko tudi smešnega, čemur smo se smejali že tedaj, pa se bi še sedaj?«

IVAN TEŽAK, Dole 16, Suhor: »TV-15 poznam, tudi prečitam ga vedno kadar me pot zanese k sosedu Stanetu Težaku. Zdi se mi zanimiv. Včasih me

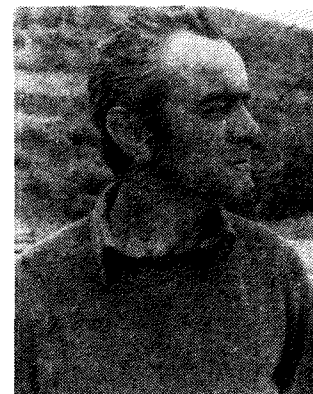
kakšen članek tako pri tegne, da kar pozabim na delo!«

JANEZ NEMANIČ, Lokvice: »Za časopise sicer nimam nikoli kaj dosti časa. TV-15 sicer poznam, saj ga pri Jožetu Firu ali pa pri Matkoviču berem. Zdi se mi, da pre-

malo pišete o naših krajih, saj še nikoli nisem nič prebral o naših krajih in o tem kako živimo zdaj in kako smo živeli nekoč!«

LOJZE DRAGINC, Bušinja vas: »Naročen sem na »Našo obrambo« in seveda tudi na TV-15. Sem rezervni starešina in menim, da bi morali biti vsi člani ZRVS naročeni na njihova glasila.«

Časa mi velikokrat zmanjkuje, da bi vse do podrobnosti prebral, vendar nekaj vem! Kar piše in kar preberem v TV-15 je več kot samo zanimivo!«

T. U.

Rezervni vojaški starešine so nosilci in izvajalci priprav in obrambnih dni na srednjih, osnovnih in podružničnih šolah v črnomaljski občini

»Enota garnizona nam je v veliko pomoč!«

Tovarniška sirena črnomaljskega BELTA se je že pripravljala na tisti, za nekaj sto delavcev težko pričakovani žvižg po katerem dopoldansko izmeno zamenjajo delavci popoldanske.

JANEZ SAŠEK je član te delovne organizacije in hkrati tudi predsednik občinskega odbora ZRVS v Črnomlju.

Žvižg tovarniške sirene naju ni prav nič motil, čeprav se je le nekaj metrov mimo okna valila množica delavcev in delavk, po opravljenem »šihtu« na svoje domove.

»Moram pohvaliti naše rezervne starešine«, je že takoj na začetku poudaril njihov predsednik in v nekaj odstavkih opisal njihovo dosedanje delo ter načrte in prizadevanja za prihodnje. Med drugim je dejal:

»Zares je težko strniti v nekaj stavkov delo in prizadevanja naših članov, vendar ne morem mimo tega, da ne bi še posebej poudaril pomena in tvornega dela naših članov pri organizaciji obrambnih dni na srednjih, osnovnih in podružničnih šolah. Poleg tega imamo v viniški in črnomaljski osnovni šoli že ustanovljena aktiva ZRVS, ki sta nam pri tovrstnem strokovnem delu zares v veliko pomoč.«

Posebej bi rad opozoril na pomoč, ki nam jo nikoli ne odrečejo aktivni vojaški starešine iz garnizona v Črnomlju.

Res je, da imamo tukaj v Črnomlju, morda bolj kot kjerkoli drugje, veli-

ko podporo v občini in naših družbeno-političnih organizacijah, prav tako seveda tudi uspešno sodelujemo s člani občinskega in krajevnih odborov ZB. Imamo začetne številne akcije, vendar za njih uresničitev potrebujemo tudi nekaj denarja, toda pri tem pogosto naletimo na gluha ušesa. Veliko nalog sicer uspešno opravimo z lastnimi silami, veliko s pomočjo domačega garnizona, no, za tisto, še nekaj več, pa tako kot povsod, tudi mi potrebujemo denar, ki pa nam je žal skop odmerjen.«

Dejavnost ZRVS se odraža tudi v tem, da si s svojim delom prizadeva, da se sleherno leto odloči kar največ mladincev, ki uspešno končajo osnovno šolanje, za eno izmed vojaških šol ali poklicev. O tem je Janez Sašek povedal:

Predsednik ZRVS v Črnomlju JANEZ SAŠEK

»Že vrsto let si v osnovnih šolah prizadevamo, da bi se ob koncu šolanja odločilo za vojaške šole in poklice kar največ osnovnošolcev pa vendar so naša prizadevanja dokaj skromna. Res je, da imajo pri tej odločitvi mladih še vedno velik vpliv starši, ki se boje za svoje otroke, da se ne bodo mogli navaditi vojaškega reda in discipline. Morda bi kazalo o tem nekoliko več pozornosti nameniti, mislim kar zadeva informiranosti staršev za vojaške poklice, ki so domena mladitve, prav v reviji »Naša obramba« in časniku TV-15, ki sta na našem območju dokaj razširjeni glasili.«

Aktive ZK v KO ZRVS smo uspeli ustanoviti, vendar menim, da kljub jasno začrtanim nalogam, morda zaradi kratkega roka ali katerih drugih vzrokov, niso uspeli zaživeti

in se vključiti v vlogo, ki naj bi jo imeli. Sem sodijo seveda tudi prizadevanja, da bi se kar največ mladitve odločilo za vpis v vojaške šole in za poklice.«

Člani občinskega odbora ZRVS Črnomelj se zagotovo udeležijo sleherno leto nekaterih tekmovanj ZRVS, katerih uspehi so na koncu koncev tudi neko merilo za ocenjevanje dela v minulemu letu?

»Res je, že vrsto let smo redni udeleženci številnih pohodov in tekmovanj in moram reči, da sem z našimi tekmovalnimi dosežki, spričo pomanjkljivih priprav, še kar zadovoljen. Če že uspemo ekipo, kar zadeva telesne pripravljenosti in teoretičnega znanja, najbolje pripraviti, pa smo zaradi pomanjkanja streliva prikrajšani za marsikateri trening in ob koncu tekmovanja prav zaradi tega zdrknemo še za nekaj mest nižje!«

Nedavno ste uspeli v vaši občini opraviti volilne konference ZRVS. Kateri so torej vaše poglavitne naloge v prihodnje?

Naš strokovni kader v odboru smo uspeli pomladiti. K delu smo tvorno vključili mlade, za katere smo menili, da se za naša prizadevanja ne zmenijo veliko, da stojijo nekako ob strani, čeprav nismo popolnoma prepričani v to, da prav ti mladi ne bi še boljše predstavljali naše organizacije ZRVS!«

Tone Urbas

Spoštovani naročniki »Naše obrambe«

Odločili smo se, da tudi vam ponudimo na ogled časopis TV-15, glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, z namenom, da postanete naš naročnik. Tednik TV-15 izhaja več kot petnajst let, izdaja pa ga Založba »BOREC« v Ljubljani.

Ta izvod obdržite, preberite vsebino te številke, razmislite in ko se boste odločili, da ga naročite, izpolnite priloženo naročilnico in nam jo pošljite. Pri naročilu in plačilu zneska za celotno naročnino vam bomo poslali dve znački.

Letna naročnina je 180, polletna 90, za četrtletje je treba odšteti 45 dinarjev, plačate pa na naslov: Založba »BOREC«, časopis TV-15, Ljubljana, Miklošičeva 28/I, štev. računa: 50100-833-30005.

Pridružite se naši akciji pod geslom »TV-15 naš tovariš«

Prepričani smo, da vam je tudi TV-15 potreben, kljub temu da vam je po strokovni plati »Naša obramba« nenadomestljivo čtivo. Pričakujemo vašo odločitev

Uredništvo in uprava

odreži

NAROČILNICA

Priimek in ime
Natančen naslov
Pošta
Podpis naročnika

TV-15
uprava
61001
LJUBLJANA
p. p. 598.

Bertonceljevi so tipična delavska družina. Stanujejo v nekdanjem Gorenjem koncu, sedaj Na plavžu št. 38. Oče Franc je bil 25 let hlapec pri Jegliču - Globačniku na Ravnici in potem še kakih 30 let drvar in oglar, ki je za kmete v Smolevi, Ojstrem vrhu in Martinj vrhu drvaril, dokler je mogel delati. Leta 1941 je imel že 71 let, njegova žena Marjeta 57, otroci pa: Tone 28, Lina 27, Franc 22, Štefan 20, Niko 18 in Tončka 15 let.

Poklic je imel le Tone, ki se je bil po odslužitvi vojaškega roka zaposlil kot sofer. Delal je pri bataljonu za utrjevanje meje, ki je taboril na Jesenovcu pri Železnikih. Že proti koncu julija 1941 so ga Nemci za mesec dni aretirali in ga imeli v zaporu v Škofji Loki. Kazalo je, da ga bodo poslali v ujetniško ali kazensko taborišče, ker so ga imeli za prostovoljca v bivši jugoslovanski vojski. Ko so se slednjič prepričali, da je tam delal le kot poklicni sofer, so ga začeli nagovarjati, naj postane nemški žandar. Proti koncu avgusta so ga izpustili.

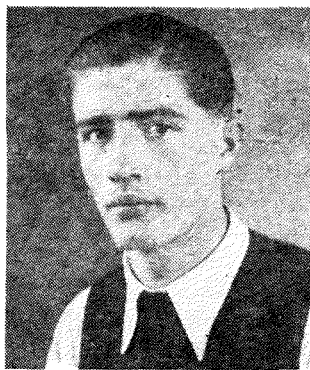
Dne 6. avgusta 1941 so borci Cankarjevega bataljona na Mošenjski planini v Jelovici ustrelili nemškega komisarja (župana) Hornitzky-ja iz Železnikov. Gestapo je tedaj v Železnikih in bližnji okolici aretirala 20 moških, ki so jih kot talce zaprl v Šentvidu. Med temi je bil 13. avgusta aretiran tudi Tonetov brat Francelj, ki so ga potem s to skupino talcev imeli zaprtega do 12. septembra 1941. Tedaj so namreč te talce izpustili na prošnjo žene pokojnega Hornitzky-ja. Tako so Bertonceljevi že takoj leta 1941 surovo začeli okupatorjeve metode.

Poleti 1942 so Nemci na Gorenjskem začeli pripravljati svojo vojaško mobilizacijo. 24. julija bi se morali v Škofji Loki na naboru javiti tudi fantje letnikov 1921-1923 iz Selške doline. V sodelovanju s terenci so borci Selške čete in Simonovega bataljona pripravili v Soteski zasedo tem nabornikom. Ko so se na kmečkih vozovih pripeljali do Lubniškega mostu, so jih partizani ustavili. Nabornikov je bilo kakih 30 in nekaj od teh jih je tedaj odšlo s partizani v Jelovico. Med temi je bil tudi Štefan Bertoncelj, ki so mu potem v Selški četi dali partizansko ime Slavec. Morda zato, ker je lep pel. Toda že 9. septembra 1942 je padel na Lipniški planini v Jelovici. Tedaj so Nemci hajkali po Jelovici in je na tej planini padlo 28 partizanov, med njimi tudi poveljnik gorenjskih partizanov in španski borec Jože Gregorčič-Gorenjec. Za vse te so po vojni na pokopališču v Radovljici uredili skupno grobnico.

Januarja 1943 so Nemci nadaljevali z mobilizacijo letnikov 1923, 1924 in spomladi še 1925. Toda ta nemška mobilizacija v

Partizanska družina

Znano je, da so bili Železniki, četudi je bila tu močna sovražnikova postojanka, v letih NOV celovito vključeni in organizirani v Osvobodilni fronti ter so se ljudje v velikem številu vključili v partizanske enote oziroma v delo terenskih aktivistov.

Selški dolini za okupatorja ni bila prav nič uspešna. Fantje so se z nemškimi pozivi na nabor in mobilizacijo kar množično javljali v partizanske enote. Tako je tudi Niko že 9. januarja 1943 odšel v partizane namesto v nemško vojsko. 24. januarja so potem Nemci prišli v Železnike s posebnimi avtobusi, da bi odpeljali družine tistih, ki se niso odzvali njihovi mobilizaciji. Tako so hoteli izseliti tudi Bertonceljevo družino. Po naključju so dobili le hči Lino, medtem ko so jim starši in hčerka Tončka pobegnili. Starša sta se potem skoraj do konca leta 1943 nahajala večinoma pri Francetovih v Smolevi ali pri Petraču na Jesenovcu. Tončka je dobila zavetje pri Franci Grošelji. Tako je še bila v Železnikih, vendar kot ilegalka. Ko so julija 1943 tu ustanovili celico SKOJ, je takoj postala njena članica. Hči Lina je s člani več družin iz Železnikov in Selške doline sicer prišla v taborišče Feillenbach na Bavarskem, toda po kakih treh mesecih je pobegnila in se vrnila v Železnike. Tudi ona je poslej vse do osvoboditve živela v Železnikih kot ilegalka in je bila članica krajevnega odbora OF in SPZZ. V Pavlonovčevi hiši so pozimi 1943/44 naredili posebno skrivališče, ki so ga aktivisti v Gorenjem koncu rabili za raznovrstne svoje potrebe.

Brata Tone in Francelja sta se leta 1942, v okviru nemške delovne mobilizacije, zaposlila v Kranju, v bivši Jugočeški tovarni, kjer so Nemci organizirali novo industrijsko proizvodnjo. Čim sta zvedela o selitvi družin v Železnike, sta pustila delo in prišla v Ojstri vrh, kjer sta postala borca Selške čete, pri kateri je že bil njun mlajši brat Niko. Tu so si izbrali naslednja partizanska imena: Tone je

postal Zvone, Francelj je dobil ime Boris, Niko pa je postal Harko. S tem je bila praktično vsa družina v partizanih.

Kot starejši med mladimi borci, saj jih je bilo tedaj v Selški četi večina takih, ki še niso služili vojaškega roka, je Zvone kmalu postal komandir čete in v začetku junija 1943 že poveljnik 4. »Selškega« bataljona v Gorenjskem odredu. Spritokom novincev, ki so se izmaknili nemški mobilizaciji, je namreč Selška četa v treh mesecih narastla v bataljon. Kot komandir čete je Zvone postal tudi član KPS, približno istočasno pa tudi njegova brata Boris in Harko.

GŠ NOV in PO Slovenije je 24. junija 1943 formiral 2. operativno cono »Gorenjsko«. Poveljstvo te cone je v začetku julija 1943 že prišlo v Potok in Davčo, kjer je bil tudi Pokrajinski komite KPS za Gorenjsko. Začele so se priprave za reorganizacijo partizanskih enot na Gorenjskem. Boris je postal kurir in vodič pri poveljstvu cone, Harko pa je bil dodeljen Pokrajinskemu komiteju za kurirja.

Ob 10. do 12. julija 1943 se je glavnina gorenjskih partizanov zbrala v Davči pri Ocvirku in v Potoku pri Marenkovcu in tedaj je bila tu ustanovljena Gorenjska brigada, poleg nje pa reorganiziran Gorenjski odred in na novo formiran Koroški bataljon. Za poveljnika Gorenjskega odreda je bil tedaj imenovan Tone Bertoncelj-Zvone.

Ko je poveljstvo cone z brigado v začetku avgusta odšlo čez Poljansko dolino na Notranjsko in Dolenjsko, je pri Gorenjskem odredu spet ostal kurir Boris.

Do konca leta 1943 je poveljnik Zvone uspešno vodil enote gorenjskega odreda. Novo leto 1944 je

poveljstvo odreda dočakalo v Martinj vrhu, potem pa se je preselilo k Crnovcu pod Lenart. V začetku januarja se je tu javil nov odredov poveljnik Leopold Škrabar-Vanja, ki ga je pripeljal politkomisar 9. korpusa Dušan Kveder-Tomaž. Zvone je bil premeščen za Primorsko. Pri Posečniku v Martinj vrhu se je poslovlil od soborcev in aktivistk iz Železnikov ter s Tomažem odšel na korpusno poveljstvo, kjer je bil imenovan za namestnika poveljnika 17. SNOB Simona Gregorčiča.

Z Gregorčičevo brigado se je februarja 1944 udeležil napornega pohoda v Beneško Slovenijo in borb na Kanalskem Kolovratu. Marca je z brigado sodeloval v bojih pri Kneži v Baški grapi in okrog Idrije. Brigade 30. divizije, v kateri je bila tudi Gregorčičeva, so se od 11. do 13. aprila 1944 pri Žireh in Ledinah spopadli z močnimi nemškimi in domobranskimi enotami. Tu je nad Ledinami 10. aprila padel namestnik brigadnega poveljnika tovariš Tone Bertoncelj-Zvone. Pokopali so ga v Žireh, po vojni pa so njegove posmrtno ostanke prenesli na pokopališče v Železnike. Marca 1944 je v Vitovljah pri Gorici padel brigadni poveljnik Vladimir Knežević-Volodja. Tako je bil torej Zvone nekaj tednov pred svojo smrtjo pravzaprav brigadni poveljnik, saj je avtomatično nadomeščal padlega Volodjo.

Poleti 1944 je bil Boris premeščen iz Gorenjskega odreda v enoto VOS-a za Selško dolino. Tu je bil obveščevalec do osvoboditve. Po vojni je prišel v KNOJ in je postal komandir obmejne karavle v Prekmurju, kjer se je julija 1946 demobiliziral in se vrnil domov.

Harko je konec septembra 1943 prišel v bolnišnico v Cerkno, kjer je ostal pri medicincu Branku Štanglu-Petru. Spomladi 1944 je pomagal organizirati oddelek »C« SVPB »Franje« v grapi pod Žbontom. Decembra 1944 je zbolel za pljučnico, kar mu je močno načelo zdravje in se je zaradi teh posledic po vojni invalidsko upokojil.

Bertonceljevi starši s hčerkama Lino in Tončko so tudi srečno dočakali osvoboditev. Po vojni so se Bertonceljevi delovno vključili v razvoj Železnikov. Francelj se je zaposlil kot usnjarški delavec pri Dermotovih, kjer je delal do leta 1963, ko je ta dejavnost tukaj prenehala. Potem se je zaposlil v »Iskri-Železniki«, kjer se je 1971 upokojil. Niko je bil med prvimi delavci kovinarskega podjetja NIKO, kjer se je leta 1970 upokojil.

Tako so Pavlonovčevi resnično dali in naredili vse, kar so mogli, za našo svobodo. Živ je spomin na pogumna borca Slavca in Zvoneta, ki sta padla junaške smrti.

Ciril Zupanc

Bračičeva brigada

V mesecu septembru leta 1943 je bila ustanovljena 13. SNOUB Mirka Bračiča. Ob njeni ustanovitvi se je imenovala »Loška brigada«, ker je bila ustanovljena v Loški dolini, v vasi Knežja njiva, v sedanji občini Cerknica.

Brigada se je takoj po formiranju vključila v boje na Notranjskem in drugod. Meseca decembra leta 1943 je sodelovala v bojih za osvoboditev Kočevja. Tedaj je padel komandant 14. udarne divizije Mirko Bračič in po njem je brigada dobila ime.

V sestavi 14. udarne divizije je brigada odšla iz Bele krajine na pohod prek Hrvaške na Štajersko. Na tem pohodu je bojevala hude boje z domobranci, četniki in Nemci. Zaradi številnih žrtev v bojih, hudega mraza in naporov je izgubila veliko borcev.

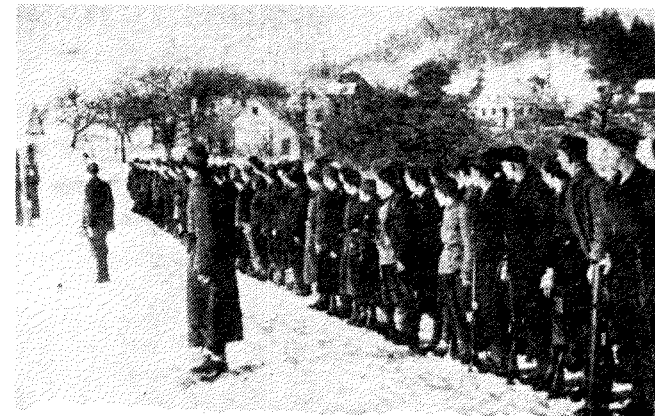
Po končanem pohodu se je brigada pričela krepiti z novimi ljudmi, večinoma Štajerci in je do konca leta 1944 narasla na skoraj 1000 borcev in bork. Bila je dobro vojaško organizirana, za boje izurjena in izkušena. Oborožena je bila v glav-

tovariških odnosov med njenimi nekdanjimi borci. Zbira tudi podatke za knjigo o svoji bojni poti in borbah, ki so se borili v njeni sestavi. Knjiga bo predvidoma izšla konec tega leta ali v pričetku prihodnjega izpod peresa Lada Kiauta. Knjigo bodo prejeli vsi njeni borci.

★

Zaradi negovanja in razvijanja borbenih tradicij ter tovarštva sta SO Cerknica in SO Slovenske Konjice tej enoti dodelili brigadni domicil.

Krajevna skupnost Fram pri Mariboru goji z brigado pobratimske odnose v spomin, ko je brigada v tem kraju uničila sovražno postojanko. Ta dogodek je v Framu obelžen s spominsko ploščo. Še posebno tovariške odnose pa brigada goji z Osnovno šolo Fram, ki

nem z orožjem, ki si ga je sama priborila od sovražnika, delno pa dobila od zaveznikov, ki so ga z letal spuščali s padali. Za uspešne borbene akcije je prejela več pohval, meseca oktobra 1944 pa je bila proglašena za UDARNO. Uspešno, toda z velikimi žrtvami je sodelovala v borbah proti vsem vrstam sovražnika v zadnji zimski ofenzivi širom po Štajerski, od Sotle, Save do Drave. Svoje boje je končala v znamenitih zaključnih bojih enot 4. operativne zone in 3. armade JLA na Koroškem, ko je pri Borovljah branila sovražniku pobeg z jugoslovanskega ozemlja.

Brigada je bila odlikovana z Redom zaslug za narod I. stopnje in Redom bratstva in enotnosti.

Po osvoboditvi ves čas nadaljuje z razvijanjem

nosi tudi ime po Bračičevi brigadi.

Odbor brigade pripravlja z družbeno-političnimi organizacijami Krajevne skupnosti Fram in Osnovno šolo Fram spominsko srečanje nekdanjih borcev brigade in političnih aktivistov ob 35-letnici njene ustanovitve. Slavnostno srečanje bo v soboto, dne 23. septembra letos v Framu.

Odbor brigade želi izpopolniti evidenco njenih še živčih borcev in bork zaradi dostave vabila na predvideno srečanje in knjige o Bračičevi brigadi, zato jih prosi za podatke: ime in priimek ter partizansko ime, letnico rojstva in točen naslov prebivališča. Podatke pošljite na naslov: RO ZZB NOV - Odbor Bračičeve brigade, Vrtača 11, 61000 Ljubljana.

Janez Petje

OBRTNO PODJETJE
»BRIVNICE ČESALNICE«
p. o.
Koper

**Za cenjeno naklonjenost
se priporočamo**

ISKRA

Temeljne organizacije združenega dela

**Industrije avtoelektričnih izdelkov
Nova Gorica**

izdelujejo izdelke in opremo, ki zagotavljajo zanesljivo delovanje
vaših motornih vozil:

vžigalne tuljave, dinami, alternatorji, regulatorji napetosti,
zaganjalniki, magnetni vžigalniki, avtomobilske žarnice,
ogrevalne svečke in druga oprema.

TOZD Vžigalne tuljave in druge opreme, Bovec
TOZD AET, Tolmin
TOZD Veliki zaganjalniki, Nova Gorica
TOZD Generatorji in elektronika, Nova Gorica
TOZD Mali zaganjalniki, Nova Gorica
TOZD Žarnice, Ljubljana
TOZD delovnih sredstev, Nova Gorica
Delovna skupnost skupnih služb

agencija
za ekonomsko
propagando

EXPORTPROJEKT

61000 LJUBLJANA, Cankarjeva 4, poštni predal 344

grafično podjetje
nova gorica
popolna odgovornost

65290 šempeter pri gorici • poštni
predal 1 • tel.: h. c. 23-615, 61-172
žiro račun 52000-601-10201 pri sdk
nova gorica
podjetje sestavljajo: organizacijska
enota tiskarna »soča«
in poslovne enote
knjigarne »naša knjiga« nova gorica,
ajdovščina, šempeter in vipava

**Grafične storitve vseh vrst.
ZA CENJENA NAROČILA SE
PRIPOROČAMO**

TRGOVSKO IZVOZNO
PODJETJE ZA DOMAČO
IN UMETNO OBRT

Domexport Ljubljana

☎ 23-621

☒ 23 — TELEX: 31236 YU DOM
NB 50100-601-10451

**DOM —
EXPORT**

LJUBLJANA, Mestni trg
24, JUGOSLAVIJA

Trgovsko izvozno podjetje za domačo in umetno
obrt »DOM« Ljubljana, Mestni trg 24, odkupuje in
prodaja izdelke domače in umetne obrti Slovenije
in Jugoslavije

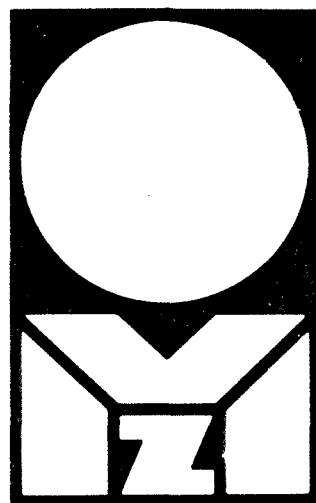
Obiščite poslovalnice v Ljubljani!

- na Mestnem trgu 24
 - Na Titovi 4
 - na Cankarjevi 6
 - na Gosposvetski 10
 - na Trgu osvoboditve 5
 - na Trgu — Vodnikov trg
- ter poslovalnici!
- na Bledu
 - v Portorožu

**KOMUNALNO, OBRTNO IN
GRADBENO
PODJETJE KRANJ z n. sol. o.**

**TOZD OBRT
TOZD GRADNJE**

**se priporoča s svojo obrtno
in gradbeno dejavnostjo.**

MINERVA

tovarna za predelavo plastike in
kovin

63310 Žalec-Zabukovica
telefon (063) 710-755
telex 33542 yu minerva

- Polietilenske cevi za
vodovod, kanalizacijo;
- PVC cevi za drenažo

Poslovno združenje kovinsko predelovalne in nekovinske industrije ter premogovnikov

TEHNO - IMPEX s p. o., IZVOZ-UVOZ, 61001 LJUBLJANA, BEETHOVNOVA 12 — P.O.B. 194/IV.

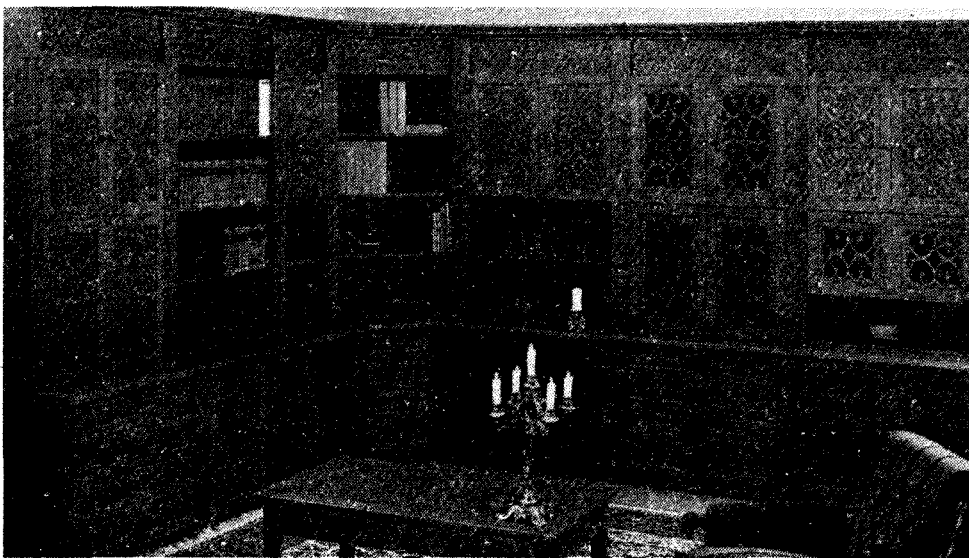
Kot specializirana zunanjetrgovinska organizacija z bogato tradicijo in dolgoletnimi poslovnimi zvezami v tuzemstvu in inozemstvu, nudimo svoje usluge pri opravljanju izvozno-
uvoznih poslov, organiziranju proizvodnih kooperacij in mednarodnega financiranja.

pohištvo in stanovanjska oprema

**lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina l
a lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina lesnina le**

lesnina lesnina
ina lesnina l
a lesnina le
snina les
na lesni
nina le

lesnina lesnina
lesnina lesn
a lesnina le
na lesnin
rina lesn
a lesni

na lesnina lesnina les

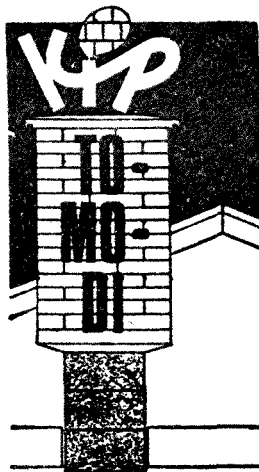
KAKOVOSTNO VINO
VIPAVSKI VINORODNI OKOLIŠ
KONTROLIRANO POREKLO

vivavec
ROSE

第 4 章

SUHO VINO

**TOPLI
MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO**

Uporablja se za peči in kotle od
4000 do 100.000 Kcal/h

Informacije in strokovni nasveti:

Montažno industrijsko podjetje

61000 Ljubljana, Opekarska 13
Tel. 22-113 in 20-641, Telex: 31 420 YU KIP

Borci, invalidi, rezervni vojaški starešine!

Pri gradnji svojega doma se posvetujte s strokovnjaki

Montažno industrijskega podjetja!

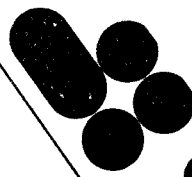

tozd
avtoobnova maribor

**Servis TAM in MAGIRUS-DEUTZ
opravlja vsa popravila na vozilih
TAM in MAGIRUS**

V zalogi generalno osveženi motorji po sistemu zamenjave za vozila TAM in MAGIRUS-DEUTZ

belinka
tovarna kemičnih izdelkov
Ljubljana pp. 5-1

**SPECIAL
PERBORAT**

SPE PERBORA
BELI je odličan dodatak pralnemu, sredstvu pri ročnem in strojnem pranju. Razvija aktivni kisik, ki beli, osvežuje obstojne barve in ne poškoduje tkanin.

Navodilo za uporabo: 1
ročnem pranju dodajte 1
vsakih 10 l vode, ki že vsebuje
milo ali detergent, eno žlico
in kuhajte vsaj 15 minut
v ročnem pranju
pralnega

vodilo z vodo, ki jo
čnem pranju, eno
10 l vode, ki za
nili ali detergent, eno
BELI in kuhajte vsaj 15 minut.
Pri strojem pranju dodajte
vsaki merici pralnega praška 1
žlico BELI. Najboljši učinek
boste dosegli pri temperaturi
nad 60°
v čistih
Po pranju z BELI si sperite r
Hranite na

LI si sperite roke
v čisti vodi.
Hranite na suhem

Stevo Džaković

V Beogradu je umrl Stevo Džaković, polkovnik v pokoju in nekdanji komandant Slovenskega (5.) bataljona I. Krajiške proletarske brigade, star komaj 57 let. Rodil se je v vasi Bastasi pri Drvarju. Pred vojno je bil delavec. Leta 1941 je postal eden od organizatorjev vstaje v svojem kraju. Bil je nosilec partizanske spomenice 1941 ter več vojnih in povojnih odlikovanj. Pokopali so ga aprila v Beogradu.

Janez Bokal

Oktobra lanskega leta smo se na pokopališču v Kresnicah poslovili od Janeza Bokala iz Kresniških poljan. Tako kot vsa njegova družina je tudi sam sodeloval z NOB. Bil je kurir. Po vojni je živel doma na kmetiji.

Janez Kokalj

Janez Kokalj je umrl novembra lanskega leta. Pred vojno je delal kot železničar v Ljubljani, kjer se je seznanil z delom OF zaradi česar je bil tri mesece zaprt. Ko je prišel, iz zapora je leta 1943 odšel med partizane. Bil je borec Šerčerjeve brigade, Ljubljanske in 9. brigade. Bil je tudi odlikovan.

Milka Kovič

V začetku leta 1978 smo se poslovili od Milke Kovič iz Kresniških poljan. Rodila se je pred 81 leti. V času okupacije je bila predana NOB in je po svojih močeh in možnostih podpirala osvobodilno gibanje.

Marija Erjavšek

Na domžalskem pokopališču smo se poslovili od Marije Erjavšek, ki se je rodila pred 77 leti. Takoj po okupaciji je vedela kje je njeno mesto. Bila je terenska delavka. Sin Tone je leta 1945 padel kot politkomisar. Kako so jo Domžalčani in okoličani spoštovali, so pokazali na njeni zadnji poti.

Jože Černe

Aprila letos je umrl Jože Černe, star komaj 51 let. Že kot mladenič se je vključil v NOG, žal pa zaradi bolezni ni mogel oditi v partizane. Postal je obveščevalec in pomočnik terencev. Pokopali smo ga na pokopališču v Kresnicah.

Stane Kunst

V ljubljanski bolnišnici je umrl konec lanskega leta Stane Kunst. Bil je borec Šlandrove brigade in dvakrat odlikovan. Pred upokojitvijo je bil zaposlen pri Komunalnem podjetju Litija.

Anton Kovač

Nepričakovano in tiho nas je zapustil v 81 letu starosti Anton Kovač iz Planine pri Rakeku. Bil je udeleženec prve svetovne vojne. Leta 1942 je bil interniran v Treviso. Po vrnitvi iz Italije je sodeloval z NOV. Bil je član narodne zaščite od leta 1944 do demobilizacije. Ohranili ga bomo v lepem spominu.

Frančiška Miklavec

V 79 letu starosti je umrla Frančiška Miklavec. Od nje smo se poslovili na pokopališču v Šmarjah pri Sežani. Bila je zavedna Slovenka, tako je vzgajala tudi svoje otroke. Takoj po razpadu Italije se je vključila v aktivno sodelovanje za NOB v okviru organizacije AFŽ. Bila je odlikovana z medaljo za sluge za narod. Ohranili jo bomo v lepem spominu.

Anton Lončnar

Marca letos smo se na domžalskem pokopališču poslovili od Antona Lončnarja, prvoborca in nosilca partizanske spomenice 1941 ter nosilca več visokih odlikovanj. Rodil se je na Jesenicah leta 1912. Kot kovinarski delavec in sin napredne družine je že v mladih letih občutil zatiranje delavskega razreda. Zato je aprila leta 1941 začel zbirati orožje in municijo za borbo proti okupatorju in se boril v nešteti bojih, domov se je vrnil sto odstotni vojaški vojni invalid. Pokopan je bil z vsemi vojaškimi častmi.

Rudi Vinšek

Na pokopališču v Ilirski Bistrici smo se poslovili od Rudija Vinška, ki se je rodil leta 1906 v Šmarjah na Dolenjskem. Leta 1942 je bil aretiran in obsojen. Po razpadu Italije se je znašel med brkinskimi partizani. Napredoval je v političnega komisarja v komandi mesta Ilirska Bistrica. Na tem položaju je ostal do osvoboditve. Bil je odlikovan z medaljo za zasluge za narod in ordenom za hrabrost.

Jakob Vrenjak

Na pokopališču v Dobu pri Domžalah smo se marca letos poslovili od vojaškega vojnega invalida, Jakoba Vrenjaka. Rodil se je pred 76 leti na Kolovču. Njegov dom je bil med prvimi zanesljiva partizanska javka. Kasneje so Nemci hišo požgali ob ognjenih zubljih pa ustrčili brata in sestro. Tudi sam je bil aktivni borec. V borbi na Oklem je bil ranjen. Bil je tudi odlikovan.

Jože Krall

V petek, dne 28. aprila, je v Ljubljani umrl sodelavec Inštituta za zgodovino delavskega gibanja, strokovni svetnik Jože Krall. Pokopali smo ga 3. maja na šmihelskem pokopališču v Novem mestu.

Pred vojno je bil Krall profesor germanistike na gimnazijah v Ohridu in Ptuj, nekaj časa pa sploh ni mogel dobiti zaposlitve. Že leta 1941 se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje, ko je po naročilu Osvobodilne fronte skrivaj poučeval dijake, ki jih je italijanski okupator zaradi prvoceembrske demonstracije izključil z novomeške gimnazije. Od junija 1942 do aprila 1943 je bil v italijanskih koncentracijskih taboriščih Monigo in Gonars. 9. septembra 1943 se je vključil v narodnoosvobodilno vojsko Slovenije in bil najprej namestnik politkomisarja zaščitne čete komande mesta Stična. Od februarja 1944 dalje je bil Krall dva meseca namestnik komandanta dolenskega in nato notranjskega vojnega področja, nato dva meseca prometni oficir komande belokranjskega vojnega področja. Od srede junija 1944 dalje je bil referent v prometno-tehničnem odseku štaba 7. korpusa in aprila 1945 starešina prometnega tečaja oficirske šole glavnega štaba NOV in POSlovenije. Proti koncu vojne je bil v prometno-tehničnem oddelku glavnega štaba. V narodnoosvobodilnem boju je bil ranjen, v JLA je dosegel čin kapetana I. razreda in bil odlikovan z redom za hrabrost.

Po osvoboditvi se je Krall zaposlil v Znanstvenem inštitutu predsedstva SNOS kot arhivar in je ostal temu zavodu in njegovim naslednikom zvest do svoje mnogo prerane smrti. Bil je bibliotekar (in nato višji bibliotekar) ter vodja knjižnice v Muzeju narodne osvoboditve in Inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani. Se kot arhivar in bibliotekar se je Krall zanimal za zgodovino narodnoosvobodilnega boja, ki ga je imel za največji vzpon slovenskega naroda v njegovi zgodovini. Poleg tekočega strokovnega dela v arhivu in knjižnici je sodeloval tudi pri pripravljanju in izdajanju Zbornika fotografij iz narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda in se še posebej ukvarjal s preučevanjem zgodovine partizanskih tiskarn in tehnik na Slovenskem.

Od leta 1965 je delal kot raziskovalec – višji strokovni sodelavec oziroma strokovni svetnik in je poleg nekaterih razprav in člankov napisal tri knjige o zgodovini partizanskih tiskarn na Slovenskem. Za to delo je lani prejel nagrado vstaje slovenskega naroda. Zadnja leta je preučeval zgodovino partizanskih ciklostilnih tehnik in to nalogo dokončal za Primorsko. Ni pa je več mogel dokončati za Dolenjsko in Notranjsko, ker sta mu pero iztrgali iz rok zahrbtna bolezen in neusmiljena terneučakana smrt. Krallova bibliografija objavljenih del obsega več kot dvajset enot, med njimi tudi štiri samostojne knjige, peta knjiga pa je še v rokopisu. S tem svojim delom si je postavil lep in neminljiv spomenik. Za svoje družbeno delo po vojni je prejel red dela, red zaslug za narod in red bratstva in enotnosti.

Tone Ferenc

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA

Cestnina in takse

T. S., Piran

Vprašanje: Ste 50% vojaški invalid in lastnik motornega vozila, zanima pa vas, ali so vsi invalidi ali samo določene skupine deležni povračila takse in cestnine za motorna vozila.

Odgovor: Po zakonu o vojaških invalidih imajo samo vojaški invalidi I. do IV. skupine ter invalidi V. in VI. skupine z okvarami spodnjih okončin enkrat v kalendarškem letu pravico do povračila zneskov, ki so jih plačali kot takso pri registraciji motornih vozil in kot cestnino.

PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA PRAVNA POSVETOVALNICA

Telesna vzgoja je že postala sestavni del vsakdanjih potreb mladega človeka, ki tudi krepi bojno pripravljenost naših enot širom naše domovine. Letošnje že 33. športno prvenstvo ljubljanskega armadnega območja je pravzaprav nadaljevanje bogatega preverjanja moči telesne kulture in borbenih sposobnosti naših enot ljubljanskega armadnega območja.

Sleherni posameznik, pripadnik JLA in oboroženih sil v celoti, mora uspešno premagovati vse telesne napore, ki jih zahteva urjenje in sodobni vojaški pouk. Prav zato se preverja pripravljenost vojakov na takih prireditvah, kot je bilo letošnje prvenstvo. Poleg tega pa taka športna srečanja mladih v veliki meri prispevajo svoj delež k zbliževanju prijateljstva in tovarštva ter h krepitvi bratstva in enotnosti

Prvenstvo, ki ni bilo le to!

Minulo soboto so se končala tekmovanja letošnjega 33. športnega prvenstva ljubljanskega amradnega območja. Ribnica in Kočevje, oziroma delovne organizacije MELAMIN, LIK, ZKGP, ITAS in KOČEVSKI TISK iz Kočevja, INLES in RIKO iz Ribnice ter DONIT iz Sodražice, so bili pokrovitelji ekip Postojne, Ajdovščine, Kranja, Vrhnike in Maribora.

Mladi vojaki in starešine so merili svoje moči in spretnosti v vojaškem mnogoboju, streljanju, atletiki, plavanju, rokometu ter v košarki in patroljno-orientacijskem pohodu.

Letošnje prvenstvo je bilo tudi posvečeno 11. kongresu ZKJ, 35. obletnici 11. zasedanja AVNOJ ter Titovemu 86. rojstnemu dnevu. Vrsti jubilejev je sledila tudi vrsta izjemnih športnih dosežkov, čeprav letošnjega prvenstva ne gre ocenjevati zgolj po tem, temveč moramo k temu prvenstvu prišteti še vse vrednote, v katerih so vojaki uspeli prikazati celotno kulturno dejavnost v njihovih enotah.

Športni del tekmovanja vojakov in starešin letošnjega prvenstva ljubljanskega armadnega območja se je začel že zadnje dni minulega meseca, ko ga je odprl pokrovitelj letošnjega prvenstva član sveta federacije Ivan Maček potem, ko je zbranim tekmovalcem spregovoril načelnik štaba ljubljanskega armadnega območja generalpodpolkovnik Jože Ožbolt.

V najatraktivnejši hkrati najtežji športni disciplini v vojaškem mnogoboju je tudi letos in to že tretjič zapored zmagal Andrija Matijaš, član ekipe iz Postojne. Andriji Matijašu, Francu Stirnu in Blagoju Smilevskemu je izročil kolajne in diplome predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janez Vipotnik. Najboljšim ekipam pa je po čestitkah generalpodpolkovnika Jožeta Ožbolta izročil pokale poveljnik ljubljanskega armadnega območja generalpolkovnik Franc Tavčar-Rok.

Letošnje 33. športno prvenstvo ljubljanskega armadnega območja pa je bilo hkrati tudi izbirno tekmovanje za vsearmadno prvenstvo, ki bo ob koncu tega meseca v Splitu.

MILORAD ŠAKOTIĆ

Pogovori med počitkom

Medtem ko so se odvijali ogorčeni boji na tekmovališčih v Ribnici in Kočevju, tako za najboljšo posamezno, kot tudi seveda za ekipno uvrstitev, smo izkoristili kratek odmor tekmovalcev, ki so za bralce TV-15 povedali tole!

MILORAD ŠAKOTIĆ – Postojna:

»Doma sem iz Sečnja, nedaleč od Zrenjanina. Tehnolog sem po poklicu in delam v livarni. Športom, posebno z rokometom sem se že prej ukvarjal. Med služenjem vojnega roka imam sicer boljše pogoje za trening kot doma, žal pa premalo časa! Sicer sem pa ponosen, da sem nastopal v ekipi, ki je v skupnem seštevku dosegla prvo mesto.

V naši livarni sem bil predsednik mladinske organizacije. Od 1200 zaposlenih je bilo kar 200 mladih. V naših prizadevanjih smo dosegali zares lepe uspehe. Pri tem moramo predvsem omeniti veliko akcijo, ko smo v tovarni izbirali najboljšega delavca, med mladimi seveda. Pa vendar moram poudariti, da so se nam pridružili tudi starejši delavci. Čeprav so tekmovali »zunaj konkurence«, so dosegali zares dobre delovne uspehe in si bolj kot kdajkoli poprej prizadevali tudi na družbenopolitičnem in gospodarskem področju.

Pet mesecev je tega, ko sem oblekel vojaško suknjo. Prav te dni pa sem prejel moje prvo priznanje v JLA, ko so mi izročili značko s Titovim likom, ki jo dobijo člani ZK, če s svojim delom in zgledom v svoji enoti

IVAN RAZPOTNIK

vplivajo tudi na ostale tovariše!«

IVAN RAZPOTNIK – Postojna:

»Iz Zagorja ob Savi sem doma. Sem tudi član tamkajšnje strelske družine. In prav v streljanju s polavtomatsko puško sem na letošnjem prvenstvu zasedel četrto do peto mesto. V ekipni uvrstitvi smo strelci iz Postojne zasedli prvo mesto in zlagal bi se, če bi dejal, da tega uspeha nisem vesel.

Po poklicu sem ključavničar. Pred odhodom v JLA sem bil potem, ko

PETAR MILČIĆ

sem se izučil le pol leta zaposlen. Pa vendar kljub vsemu lahko povem, da sem se v tem času dobro vživel v mladinski aktiv in se dodobra spoznal z njihovim delom. Tako kot številni mladinci sem tudi jaz obiskoval politične tečaje in seminarje, ki so bili namenjeni vsem nam, ki bomo nekoč postali tudi člani ZK.

Ko se bom vrnil iz JLA si bom v naši mladinski organizaciji še bolj prizadeval, da bi se sleherni mladinec ali mladinka ukvarjala s kakšnim športom in tako po svojih

DIMITAR DIMKOV

močeh prispevali k obrambi in zaščiti naše domovine. In ne nazadnje bi morda kazalo, da bi mladi iz naše tovarne še bolj sodelovali s člani ZB in ZRVS.«

PETAR MILČIĆ – Maribor:

»Takoj po končanem študiju na novosadski ekonomski fakulteti sem odšel v JLA. Rokomet sem igral za domači klub iz Bačke Palanke, odkoder sem tudi doma. Med študijem sem bil vključen v mladinsko organizacijo v Bački Palanki. Spominjam se, da smo mi mladinci vedno tesno sodelovali z borci in se skupaj z njimi udeleževali proslav in spominskih pohodov, kjer smo se mi mladi neposredno seznanjali z dogodki iz NOB. Tudi po tisoč mladih se je udeležilo spominskih pohodov. Ko se vrnem iz JLA se bom ponovno priključil tem mladim. Še prej pa bi rad postal član ZK. Če bom postal član ZK v JLA bom na to še posebej ponosen. V svoji četi sem tudi predsednik mladinske organizacije in prizadeval si bom, da nas bo celo več vojakov sprejetih v ZK. To mi bo hkrati tudi velika nagrada za delo v mladinski organizaciji doma in tu v Mariboru!«

DIMITAR DIMKOV – Maribor:

»Pred odhodom v JLA sem delal v tovarni za predelavo sadja v Negotinu v Makedoniji. Med 50 redno zaposlenimi nas je okoli 20 vključenih v mladinsko organizacijo. V sezoni se naš kolektiv poveča tudi za šestkrat. Vendar nikoli ne pozabimo na mlade. Sestanki in seminarji veljajo tako za redno zaposlene, kot tudi za

mladince, ki se zaposlijo samo v sezoni.

Pri nas v Makedoniji nimamo takšnih možnosti za športno udejstvovanje, kot jih imate vi tukaj v Sloveniji. In prvo kar bom storil, ko se vrnem domov, si bom z vsemi močmi prizadeval, da bi v neposredni bližini naše tovarne zgradili nekaj športnih objektov.

In ne pozabite napisati še nekaj! V JLA sem postal član ZK. To sem si želel že vrsto let. Če boste to zapisali, bom poslal časopis v našo tovarno, da bodo videli vsi, da sem izpolnil njihova pričakovanja. Ta dan, ko sem dobil knjižico članstva ZKJ, skupaj s še enim tovarišem iz enote, ne bom nikoli pozabil!«

To kar so mi povedali mladi fantje iz Zrenjanina, Zagorja ob Savi, Bačke Palanke in Negotina so samo štiri izmed številnih pripovedi, ki so mi jih povedali mladi vojaki, športniki, ki so merili svoje moči na 33. prvenstvu ljubljanskega armadnega območja na enkratno urejenih športnih objektih v Ribnici in Kočevju.

Tekmovalci, razen tistih najboljših, ki bodo nastopili na vsearmadnem tekmovanju v Splitu, so se že vrnili v svoje enote. V njih je ostalo še eno nepozabno športno doživetje, skovala so se nova prijateljstva, utrdile vezi, ki vežejo vse nas in vse jugoslovanske narode in narodnosti. Končano je še eno prvenstvo, ki ni bilo le prvenstvo, merjenje moči in spretnosti, temveč je bilo to prvenstvo tudi kovnica prijateljskih vezi, kjer so se kalili tovariški odnosi med tekmovalci in domačini, ki so jih vse dni nenehno vzpodbujali.

Tekmovalci so odšli. Tudi spomini na te plemenite boje na atletskih stezah, bazenih, dvorinah, igriščih... bodo počasi tonili v pozabo. Vendar za temi tekmovalci bodo ostali športni objekti, ki jih bodo delovni ljudje Ribnice in Kočevja s pridom uporabljali. In prav tako bo trajni spomin, darilo JLA delovnim ljudem ob številnih praznovanjih, ki jih praznujemo prav letos.

Tone Urbas

Končni vrstni red ekip: Postojna 61,5 točk, Kranj 50,5 točk, Maribor 49 točk, Ljubljana 39,5 točk, Vrhnika 32 točk in Ajdovščina 17,5 točk

Ivan Jan:

9

Korenine in razvoj belogardizma in domobranstva na Gorenjskem

Janko Soklič je od dr. Krošlja dobil nalogo, da dr. Janeza Brodarja poveže z okupatorji, kar mu je tudi uspelo. Brodar, ki je na Gorenjskem še vedno želel postati nekakšen »prezident« kot Rupnik v Ljubljani, je Sokliču napisal izjavo, da se Gorenjska priključi velikemu rajhu kot avtonomna pokrajina. Tako je, po Sokličevih besedah, Bodar prišel v zvezo z Nemci, nekateri drugi reakcionarni voditelji pa naj bi se tako kompromitirali in izgubili prvo besedo.

Toda temu ni bilo tako. Še vedno je vzdrževal zvezo z voditelji SLS v Ljubljani in bil njihov predstavnik na Gorenjskem. Tajno pa je vedno bolj krepil stike z organizatorji domobranstva, s starimi sodelavci iz kraljeve Jugoslavije: dr. Albinom Smajdom, monsinjorjem Matijom Škrbcem, Janezom Ovsenikom, Francem Šenkom-Kukavco iz Suhe, Alojzom Pernetom-Bakukovim s Povelj, Jankom Marinškom s Kokrice in drugimi.

S pomočjo domobransko-četniških organizatorjev iz Ljubljane in pod vodstvom prav tistih gestapovskih oficirjev kot prej raztrganci, so na Gorenjskem začele rasti domobranske postojanke. Slavko Krek je po nalogu SLS prvič prišel na Gorenjsko aprila 1944, ko so bile osnove domobranstva že postavljene. V Kranju je navezal stike z Janezom Ovsenikom in s kranjsko postojanko ter med drugimi tudi z gestapovskim sodelavcem Rudolfom Humrom iz Škofje Loke.

Uvajanje domobranstva je bil le nov način uporabe tistih sil, ki so jih gestapovci že imeli na voljo ali pa so nanje računali. Dotlej je namreč gestapo kot pomožno policijo na Gorenjskem uporabljal raztrgance in »Gegenbande«, ki pa se niso najbolje obnesle. Z njimi niso uspeli zanetiti medsebojnega klanja. Zato so dopustili domobranstvo, ki si je domišljalo, da je samostojna slovenska vojska. V resnici pa so bili raztrganci začetno jedro nastajajočih domobranskih postojank. Domobranstvo, ki ga je ljudstvo poznalo pod imenom belogardizem, je bilo torej le novo ime za protipartizanske oddelke, ki so postopoma pritegnili v svoje vrste ne le raztrgance, ampak tudi razne druge gestapovske agente in četnike-plavogardiste. Naloge dotedanjih »Gegenband« so v celoti prevzemale domobranske oddelke, ki so nadaljevali s službo pri nemški policiji in pri ekspoziturah gestapa.

Pri prodiranju domobranstva na Gorenjsko je treba razlikovati dve smeri. Prva je potekala iz Dolomitov in Ljubljane predvsem na desni breg Save. V drugi skupini pa so bili organizatorji, ki so delovali predvsem na levem bregu Save med Kamnikom, Kranjem in Jesenicami. Čeprav so vse niti iz Ljubljane in od gestapa vodile v Kranj, je bila prva domobranska postojanka ustanovljena v Škofji Loki, kjer so protipartizansko gibanje vodili posamezni, denarno močni posamezniki in kjer je bil glavni organizator domobranstva bivši oficir in nemškutar Rudolf Humer. Ta je takoj dobil čin SS-Oberscharführerja.

Partizani so 15. marca 1944 v Škofji Loki in okolici justifikirali več izdajalcev. Ta dogodek so organizatorji domobranstva izkoristili kot povod za postavitev svoje postojanke, ki je začela delovati že takoj naslednji dan v nekdanjem prosvetnem domu. Najprej je bilo v njej le sedem članov, nato pa je začelo število zelo hitro naraščati in čez nekaj mesecev je bilo v postojanki že preko sto mož. O pomenu te postojanke je glasilo gorenjskih domobrancev Zlatorog takole zapisalo.

»... Tu pri nas, po naši lepi gorenjski zemlji, so ljudje, ki jih je premamila denar iz Moskve in ki skušajo danes tudi pri nas uvesti nemogoči red kot v SSSR...«

Ko so Gorenjci videli, kakšno svobodo jim prinašajo gošarji in kakšen »raj na zemlji« so požgane šole, cerkve, župnišča, domovi... in tisoči umori nedolžnih Slovencev... so spoznali, da jih gošarji vodijo v pogubo. Zgrabili so za orožje, da branijo sebe, svoje domačije, svoje imetje in ves slovenski narod.

Ustanovili so se Gorenski Domobranci!

Prva domobranska postojanka v okolici Kranja se je ustanovila v Škofji Loki. Največ zaslug za to ima »... poveljnik Rudolf Humer...«

Druga domobranska postojanka je bila ustanovljena v Kranju 12. aprila 1944. V tem poznejšem središču gorenjskega domobranstva so se zbirali najbolj zagriženi sovražniki partizanstva, ki so se »izkazali« že med raztrganci. Med njimi so bili še posebej znani: Milan Amon, Franc Erpič, Miha Perko, Anton Zakelj, Jože Dobnikar-Kobovs in vrsta drugih. V tej postojanki so kmalu ustanovili tudi »udarno četo«, ki so jo usposobili za delovanje in posredovanje tam, kjer je bilo po njihovem mnenju najbolj potrebno.

Kmalu za tem so bile ustanovljene tudi postojanke v Domžalah, Cerkljah, Lahovčah, Voklem, Predosljah in pozneje še drugod v ravninskem predelu Gorenjske, kjer so bile večje vasi in trgi s tridimi kmetijami in drobno buržoazijo. V Cerkljah je bila ustanovljena 17. maja 1944 in je že v začetku štela štirideset mož, do jeseni pa se je povečala na sto domobrancev. Pri ustanavljanju domobranske postojanke v Cerkljah je bil zelo vnet tudi kaplan Jože Cvelbar, v okolici Tržiča pa je organizatorjem domobranstva občasno pomagal nekdanji tržiški kaplan, ki je bil v Ljubljani, po vojni pa se je umaknil na avstrijsko Koroško.

Da se je vodstvo NOB na Gorenjskem zavedalo nevarnosti ustanovljenih domobranskih postojank, potrjuje tudi povelje štaba gorenjskega odreda z dne, 18. maja 1944, s katerim komandant 2. bataljona Svobodi naroča.

»Po poročilih, ki smo jih dobili iz kamniškega okrožja, se nahaja belogardistična postojanka v Cerkljah v jačini 40 mož. Postojanka še ni utrjena. Moštvo sestoji večinoma iz novomobilizirancev, katerih morala je zelo slaba (to ni bilo točno, op. I. J.). Nujno je, da postojanko takoj napadete in uničite. Zato takoj pošljite specialnega kurirja v 2. četo in del 3. čete, oz. del bataljona, ki se nahaja nekje pod Storžičem ali Poljanah, da nemudoma in sicer po preteku dveh ur od sprejema pisma, krenejo v pravcu od v. del bataljona, ki se nahaja pod Krvavcem, odn. kjer se boste nahajali. Ti pa takoj poišči stik z OK-Kamnik, kjer boš dobil potrebna obvestila ter vodiče, ki vas bodo vodili pri napadu. Na OK-Kamnik te bo vodil tovariš Žarko, ki je prinesel to pismo. Po končani akciji mobilizirajte komendski in mengeški rajon ter izvršite sabotažo na transformator v Črnučah... Nemudoma na postopek.«

STO ŠOL – STO JUNAKOV

19

Podružnična šola »Tomo Brejc« v Novakih pri Cerknem

Tomo Brejc se je rodil 18. decembra 1904 v Novakih pri Cerknem. V družini je bilo pet otrok. Zemlje, ki je bila tedaj edini vir dohodkov, niso imeli. Oče je delal v gozdovih v Nemčiji in štiri leta v Ameriki. S težko prisluženim denarjem se je vrnil domov tik pred drugo svetovno vojno – vojna je pobrala vse.

Po vojni so bili zopet reveži. Oče, ki se je vrnil iz vojske bolan, je preživljal družino z oglarjenjem. Tomo mu je pomagal ter se zaposloval pri priložnostnih delih.

Krivičnost tedanjega režima in beda, ki jo je preživljal, je vplivala na odločitev, po kateri se je ravnal potem. Tudi kulturno življenje v Novakih je vplivalo nanj. Oče Tomaž je bil tajnik aktivnega izobraževalnega društva v Novakih in za njim tudi Tomo, ki je bil tajnik in knjižničar.

Tomo je obiskoval takratno enorazredno osnovno šolo v Novakih in vendar je kasneje obvladal več jezikov, rad je pisal črtice in pesmi iz česar se je razvilo njegovo publicistično delo.

Iz sovražstva do fašizma se je vključil v ilegalno organizacijo TIGR, ki je bila v Novakih precej močna in utrjena. Leta 1927 je odšel v Jugoslavijo, od tu so ga leta 1936 jugoslovanske oblasti izgnale. V Franciji, kamor se je zatekel, se je takoj vključil v napredne organizacije, kjer je imel odgovorne funkcije. Komunist je postal Tomo v Avstriji leta 1928, kjer je ilegalno deloval med delavci. V KPJ se je vključil, ko se je vrnil v Jugoslavijo. V Ljubljani je dobil delo kot gradbeni delavec. Policija ga je aretirala in obsodila na 18 mesecev robije v Sremski Mitrovici in ga 8. julija 1936 za vedno izgnala iz Jugoslavije. Že konec leta 1939 se je ilegalno vrnil v Jugoslavijo in delal v skriti partijski tiskarni pod Šmarno goro, nato na terenu kot inštruktor CK KPS za kamniško okrožje, Trbovlje, Zagorje in Hrastnik. Od aprila do srede junija 1941 je bil še inštruktor za kamniško okrožje. Nato član Vojnega komiteja za Gorenjsko. Od 22. decembra 1941 do 15. aprila 1942 član pokrajinskega komiteja za Gorenjsko.

Ni dovolj prostora na tem mestu za opis vsega njegovega dela med NOB in tudi v povojni graditvi. Mnogo je pomagal takratni porušeni Cerkljanski, da se je razvila iz zaostalega kmetijskega območja v sodobno industrijsko.

Tomo Brejc je umrl 3. februarja 1964.

Dne 26. maja 1974 so Tomu Brejcu odkrili spominsko ploščo na podružnični šoli v Novakih in jo po njem poimenovali.

Šolo v Novakih so zgradili 1914 leta, prej je gostovala v zasebni hiši. Po reorganizaciji šol, leta 1965 je v Novakih podružnična šola s štirimi nižjimi razredi in 21 otroki. Šoloobvezne otroke višjih razredov vozijo v osnovno šolo-spomenik NOV v Cerknem. Področje novaške šole zajema več zaselkov, saj imajo nekateri otroci uro hoda peš do šole.

Janez Jeram

VABIMO NA 14. POHOD

»PO POTEH PARTIZANSKE RAŠICE« in praznovanje krajevnega praznika

PROGRAM:

V soboto 10. junija: ob 15. uri – pri domu smučarskega društva na Selu zbor udeležencev za pohod po poteh partizanske Rašice

Ob 18. uri – proslava s kulturnim programom na igrišču pod skakalnico SD

Taborni ogenj, tovariško srečanje ob pesmi in glasbi

V ponedeljek 12. junija: ob 20. uri – kres na hribu nad vasjo Bukovica

V torek 13. junija: ob 18. uri – slavnostna seja v domu Krajevne skupnosti Vodice

Vabimo občane, borce in aktiviste, posebno pa borce Gorenjskega odreda, da se udeležite praznovanja.

ZB NOV Bukovica – Šenkov turn
Vodice
Skaručna
Zapoge-Hraše

V Kumrovec sva spremljala Titovo štafeto

Pozdravi iz Kumrovca

Takrat v Kumrovcu ni bilo še tovarne ne železnice na bencinske črpalke ne doma borcev in ne tako lepe, velike šole

Dne 8. maja 1978 je bila Titova štafeta zadnji dan v Slovenji. V vseh krajih so jo sprejeli zelo slovesno in ji zaželeli dobrodošlico. Tako so jo sprejeli tudi na naših Trebčah pri Bistrici ob Sotli. Ustavila pa se je tu zato, ker se je v tem malem kraju tovariš Tito pred vojno večkrat na skrivaj zadrževal in imel več posvetovanj s člani CK KPS.

Na Trebče je prišel tovariš Tito že velikokrat po vojni.

Najini sošolci so šli k sprejemu štafete na Trebče, midva z Lidijsko in še drugimi dvanajstimi učenci naše šole pa smo z zastavami šli v Kumrovec. Nekateri so bili oblečeni v dresih, mlajši pa smo nosili šopke cvetja. Pod Titovo rezidenco v Kumrovcu smo pričakali štafeto, ki je šla s Trebč mimo Bistrice in čez novi most na Sotli na Hrvaško. Ko smo jo zagledali, smo začeli ploskati in smo bili zelo veseli. Nam, ki smo spremljali štafeto, so metali cvetje, da smo bili vsi okrašeni. Pred Titovo rojstno hišo je stala lepo okrašena tribuna in na tribuni je bila velika slika tovariša Tita. Pred tribuno je bila zbrana velika množica otrok in odraslih. K tribuni smo prišli malo zasopli. Mladinka iz Podsrede, rojstnega kraja Titove matere, je izročila štafetno palico hrvatskemu mladincu, Čepinov Jože in Pratengrazerjeva Meta iz naše vasi pa sta stala na vsaki strani nosilke in držala v rokah šopke nageljnov. Potem smo prisluhnili

pozdravnemu pismu tovarišu Titu.

Pevski zbor je zapel nekaj pesmi, mladi v zagorskih nošah pa so plesali narodne pleske. V Kumro-

vec je priteklo tudi več lokalnih štafet. Še isti dan so zvezno štafeto sprejeli v Zagrebu, petindvajseta maja pa izročili tovarišu Titu na Brionih.

Zelo sva ponosna, ker sva spremljala Titovo štafeto in tovarišu Titu želiva za njegov šestinosemdeseti rojstni dan vse najlepše in da bi nas še dolgo

vodil v svobodni domovini.

RIKO KUNST
LIDIJA KUNST
Osnovna šola
Bistrica ob Sotli

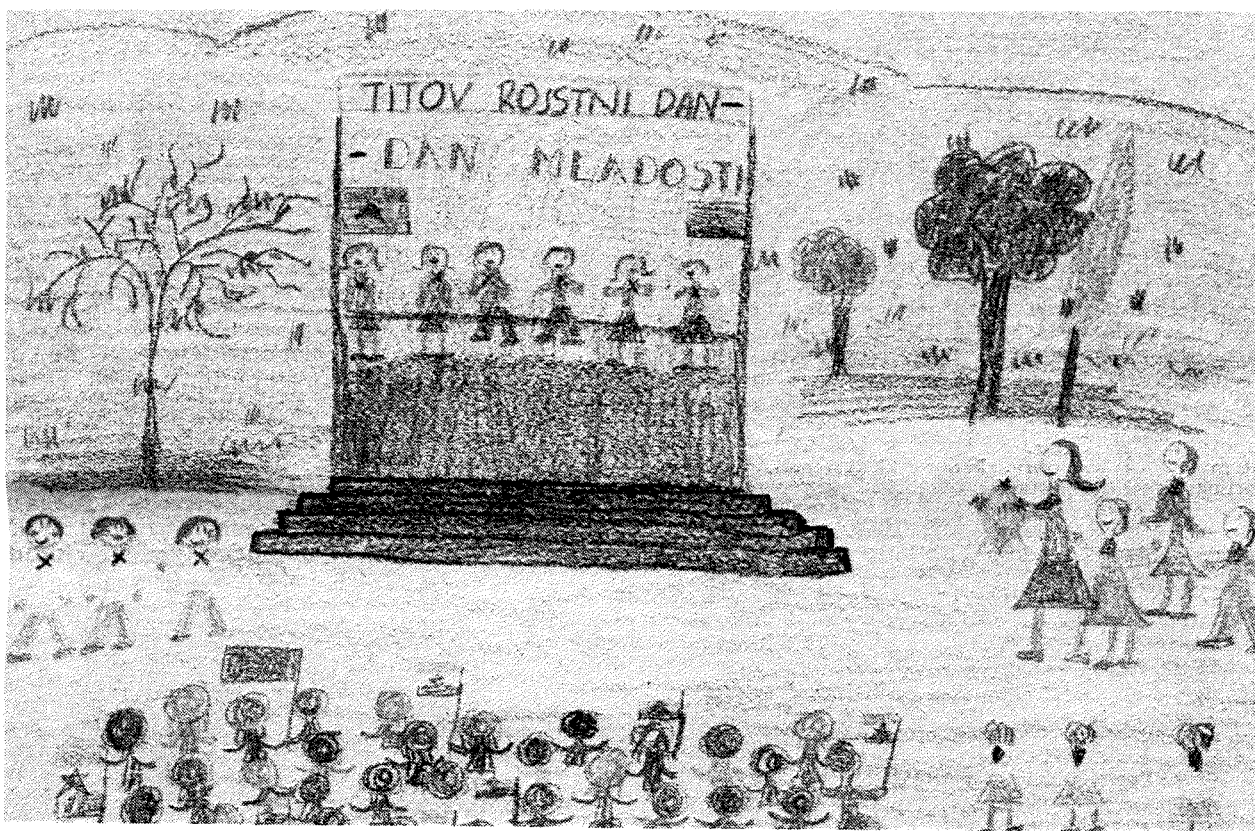
V Titovem rojstnem kraju je zdaj lepo

Kumrovec je majhna vas, ki leži na zahodnem delu Hrvatskega Zagorja. Ime je dobil po blatni cesti in lesenih majhnih hišah, ki so bile takrat tam. Zato, ker je bilo grdo in blatno, so rekli, da je kumrovo in tako je ta kraj dobil svoje ime. Sedaj, ko ves svet pozna tovariša Tita, je Kumrovec pomemben kraj. Namesto blatne ceste je lepa, tlakovana, namesto starih hišk s slamnatimi strehami stojijo tam lepe nove stavbe.

Titovemu očetu je bilo ime Franjo, mami pa Marija. Franjo jo je spoznal, ko je hodil sekat drva čez Sotlo v Slovenijo. Oče je tudi vozil tovore – blago za trgovino v naši vasi, ki so ji takrat rekli Šempeter. Titova mati je bila delavna ir odločna ženska. Skrbela je za številno družino. Vseeno jim je večkrat primanjkovalo hrane. Njen oče iz Podsrede jim je na spomlad večkrat pripeljal koruze, krompirja in fižola. Malega Jožeka je vzel s seboj v Slovenijo. Tam je pasel živino in ni bil nikoli tako lačen kot v Kumrovcu. Stiri najlepša predšolska leta je Tito preživel pri dedu na materinem domu. Ko je bil toliko dorasel, da je bilo treba v šolo, se je vrnil k staršem.

Takrat v Kumrovcu ni bilo še tovarne ne železnice ne bencinske črpalke ne doma borcev in ne tako lepe, velike šole.

BORIS ŠPOLJAR
Osnovna šola
Bistrica ob Sotli

DAN MLADOSTI, narisala LIDIJA KUNEJ, Osnovna šola Bistrica ob Sotli

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Dan mladosti ni vsak dan in lepih misli, namenjenih tovarišu Titu za njegov šestinosemdeseti rojstni dan in poslanih na naslov našega uredništva, ni bilo samo za en šopek. In tako smo se odločili, da z njimi okrasimo še eno in to kar vso časopisno stran. In kramljanje? Prišlo je pisemce časnikarjev iz Osnovne šole »16. december«, o mladosti, o Titu in o domovino, pa zadrege ni bilo več.

»Spet imamo v rokah novo številko TV-15,« pišejo najmlajši iz Mojstrane. Prebirajo jo, skrbno in s tiho željo, da bi v njej ugledali svoje prispevke. Tudi polni razumevanja so in čeprav na objavo že dolgo čakajo, se prav nič ne hudujejo. Še več! V pisemce so vpletli pravo pravcato delovno poročilo, ki govori, da mladi Mojstrani ne poznajo počitka.

Le prisluhnimo jim:

Ob dnevu OF so pripravili spominsko uro in učenci so prisluhnili pripovedim o zgodovinskih dogodkih. Za delavski praznik so goreli kresovi in vsaka vas je imela svojega. Tretjega maja so sprejeli štafeto mladosti, ki se ji je pridružila že tradicionalna Triglavska štafeta. Ob dnevu zmage so pripravili oddajo o mesecu maju, mesecu zmage in mladosti, ter obiskali člane borčevskih organizacije in druge krajanke ter jih povprašali, kako se spominjajo prvih dni svobode. O tem, kaj jim pomeni svoboda, pa so razmišljali prvošolci in svoje misli tudi zabeležili.

In še nekaj so zapisali: »Ob našem delu se pogosto srečujemo z imenom Tito. Poznamo njegovo življenje in delo. Vsi ga imamo zelo radi! Za njegov rojstni dan mu je vsak izmed nas napisal pisemce

in da vidite, koliko prisrčnih besed in toplih želja smo mu zaželeli. In petindvajseti maj – dan mladosti, smo praznovali slovesno in razigrano, kakor se spodobi mladosti v naši domovini.«

Dve čestitki, dragi mladi novinarji iz Mojstrane, smo objavili v današnji številki. To so misli, za katere je oznaka »priložnostne« mnogo mnogo premalo.

In še nekaj smo hranili za objavo:

To je naslovna stran partizanskega pionirskega glasila »Tito – partija«, ki smo ga predstavili v praznični številki, pripravili pa so ga ob obrambnem dnevu najmlajši iz Kočevja. Lepo pozdravljeni!

Milena

Dragi tovariš Tito!

Za tvoj rojstni dan ti želim, da bi bil z nami še veliko praznikov mladosti. Z nami, cicibani in pionirji, ostani tako dolgo, da bomo tudi mi veliki in še dalj. Za letošnji rojstni dan ti pošiljam vse rožice, ki cvetijo na našem vrtu in na naših poljih.

LEONA RABIČ
Osnovna šola »15. december«,
Mojstrana

Srečni smo, da te imamo

Prva beseda, ki jo otrok spozna, je beseda mati, druga oče in potem jima slede druge. Med vsemi pa sta najtoplejši besedi svobodna domovina in tvoje ime, dragi tovariš Tito. Ne šele v šoli, že mnogo prej spoznamo tvojo sliko in vemo: »To je Tito!« Spoznavamo tvoje življenje in tvoje delo, ki si ga poklonil domovini, nam. Srečni smo, da te imamo! Vemo, da se ti bomo le s pridnim delom in trudom odložili, te razveselili, osrečili. In videl boš, da tvoj trud ni bil zaman. Pa ti za tvoj šestinosemdeseti rojstni dan želimo še veliko srečnih in zdravih let – ob pogledu na najmlajše, mladino in odrasle, ki ti zavestno slede na tvoji poti.

LILIJANA GARTNER
Osnovna šola »15. december«,
Mojstrana

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAMLJANJE

POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI POGOVORI P

Svoboda, delo, sreča...

Lojze Bukovac

»... Telo kot struna in misel – bistra studenčnica. Orodna telovadba me je vsega prevzela; pri Sokolih, seveda. Kar cela vrsta nas je bila (in koliko takih vrst drugod!), ki smo jo kasneje mahnili med partizane. Mladost? Oče se je vdinjal v Ameriki za rudarja. Pošiljal je denar in v pismih, med vrsticami, trpko bolečino. S petnajstimi leti sem šel v uk za trgovca. Kočevje, Ljubljana pri Juliju Šterku v Vinici pri Črnomlju – jaz pa sem še kar naprej mislil na mojo vas Potok ob Kolpi. Kolpo sem čutil v sebi kot kri, ta naša kri pa je, bolj ko so jo hoteli ohladiti, vrela.

Leta 1934 sem jo mahnili na Rakek. Telovadil? Seveda sem telovadil. Celotno načelnik Sokola sem bil v tem kraju. Seveda sem predvsem opravljal posel poslovoje v trgovini. Pravzaprav niti ne vem, kaj sem 'predvsem' delal. Pri sokolaših je prav tako kot telo telovadila tudi misel. Leta 1940 smo na Rakeku ustanovili društvo prijateljev Sovjetske zveze. V letu 1941 pa kaj bi drugega kot da smo se vključili v delo za Osvobodilno fronto. Tik pred aretacijo 3. aprila leta 1942...!

Kot bi sedel ob Kolpi in bi reka, ko bi se tok obrnil nazaj, vračala dneve. Še malo pa si bo naložil sedemkrat po deset let. Kako kratek je lahko delovni dan! Rekel bi, da ni dolgo tega, ko so ga z Rakega peljali kot najhujšega zločinca, uklenjenega in zastraženega tako, da je bilo duši tesno. Zasliševali so jih v Logatcu. So vedeli, da je bil Lojze tudi sekretar v okrožnem odboru OF in član okrožnega komiteja partije? So vedeli, da je hodil k sestankom na Kožljek?

Tistega dne so aretirali še sedem ljudi iz Rakeka, kasneje tudi trgovca, Lojzetovega šefa. Ta je edini med tisto skupino vedel, kaj pravzaprav Lojzek počne kadar ne prodaja in ne telovadi. Vedel je, da je bil v Žirovnici na sestanku okrožnega odbora OF in da je od tam prinesel na Rakek ukaz: »Treba je rezati telefonske žice!«

In nalogo so skojevcu dobro opravili.

»... Revolucionarna zavest se v človeku obrusi kot kamen v strugi, bolj ko je deroče toliko bolj je

kamen obrušen. Kdo ve kolikokrat sem si predstavljal očeta nekaj deset klafter pod zemljo, kot krta, kot žival brez pravic in pohabljenega brez možnosti, da preživi. Ljudje so bežali pred revščino v stroj za počasno smrt. Čez čas pa so gospodje tak stroj in še mnogo strašnejši, vključili tudi v Evropi.

Iz Belgijske vojašnice v Ljubljani so me trinajstega maja v skupini talcev odgnali v Gonars. Mi pa kot da ne bi bili v taborišču, oddani s 'psi čuvaji', mrzljivo in ustrašovalnim orožjem. Rečem ti, v tistih časih nismo smeli upali, bili smo prepričani, da bo naša domovina spet samo naša.

Med prvimi sem v taborišču srečal Lojzeta Uleta, nekdanjega sekretarja okrožnega komiteja z Notranjske. Preko njega sem se povezal s taboriščno partijsko organizacijo. Kasneje je prišel tja tudi Boris Kraigher, ki je postal partijski sekretar našega komiteja. Pod njegovim vodstvom se je tudi skopal rov iz taborišča, po katerem je pobegnilo osem internirancev. Bilo je to med 30. in 31. avgustom v letu 1942. Pobegnili naj bi jih sedemnajst pa se je rov začel podirati in nastale so težave.

Po pobegu naših tovarišev so Italijani pobesneli. Internirance so začeli premeščati. Največjo skupino so premestili v hrastov gozd v Reniciju. Niso si dali veliko dela. Prostor so le ogradili z žico pa vendar poskrbeli za naše obupne življenjske razmere. Le kako naj bi ujeli burjo v steklenico? Spet smo organizirali našo frontno in partijsko organizacijo, ki sem jo vodil vse do konca Badoglieve vladave...!

Lojze je postal v taborišču, po nalogu partijskega komiteja, 'kapo' v eni od barak. To pa je pomenilo nekaj več hrane, ki jo je takrat odstopal tovarišem, ki so kopali rov. Nekaj časa je bil tudi odgovoren za obveščevalno službo. Potem pa nekega dne...

»... Mislili smo, da bodo prišli angloameričani, da se jim bomo priključili kot oborožena formacija – prišli so Nemci. Odisejada izmučenih, nezlomljivih in svojemu narodu predanih, bi lahko

rekli poti, ki smo jo začeli po italijanski kapitulaciji. Mene je pripeljala med italijanske partizane v 8. Garibaldinsko brigado. V njej sem bil nekaj časa komandir jugoslovanske čete v Apeninih. Potem pa prihod v Bari in Gravino in v avgustu leta 1944 vključitev v partizansko vojsko. Po končanem tečaju radiotelefonijske artilerije odplul proti Dubrovniku. Rečem ti, da ne bom mogel nikoli dodobra urediti mogočnih vtisov s pohoda v Trebinje, z bojem za Danilovgrad v Črni gori, s spopadom pri Nevesinju pa bojeva za Sarajevo... Svoboda me je zatekla v Karlovcu. Še leto dni vojaške službe v Sarajevu in... in začelo se je znova. Zdelo se nam je, da če nismo izgoreli v vojaških spopadih, moramo izgoreti v boju za obnovo domovine.«

Po vojni je postal Lojze upravnik pri Ljudski pravici, kasneje pomočnik direktorja pri časopisnem podjetju Delo, delal je pri Zvezi borcev in zdaj je že več let na RO ZZB NOV Slovenije predsednik komisije za biveše politične zaporenike, internirance in izgnance. Bil je med tistimi, ki so si v zadnjih desetih letih prizadevali, da bi ta kategorija borcev ne bila zapostavljena v okviru borčevske organizacije. Politični zaporniki in interniranci niso kaj prida prispevali k našemu osvobodilnemu boju, so menili nekateri. Zakaj so se pa pustili ujeti, so se zmrdovali posamezniki. Zdaj se ta vprašanja pravilno obravnavajo. Pravice so izenačene, seveda le, če so za to predpisani pogoji.

»... Ta reka naših izkušenj, žrtve in iskrivega ponosa, se ne bo iztekla. V vseh teh letih po vojni sem bil na mnogih partizanskih slovesnostih, na majhnih in velikih proslavah. Presneto, vse proslave so velike, velike po srčnosti ljudi, ki spoštujejo narod, njegovo zgodovino in čas, ki ga živimo. Partizanske slovesnosti niso klub utrujenih ljudi; so potrditev večne mladosti, ki jo zagotavljajo vedno nove generacije srečnih ljudi. Svoboda, delo, sreča in če je še telo kakor napeta struna in misel kot bistra studenčnica...!«

Silvo Teršek

Solidarnost naj postane še trajnejša vrednota

Čeprav o solidarnosti govorimo le ob določenih trenutkih je vendarle postala del nas. Toda, če je bila doslej le kot nujen poziv ob naravnih nesrečah in smo se mu znali pravilno odzivati, naj to postane še trajnejša vrednota naše socialistične skupnosti. In da bo to, se bomo letos v tednu solidarnosti – ki teče prav zdaj – še temeljiteje kot doslej v vseh temeljnih okoljih (organizacijah združenega dela, krajevnih skupnostih in drugih družbenopolitičnih skupnostih) zavzeli za oblikovanje programov lastnih solidarnostnih akcij, za še večjo udeležbo v širših lastnih akcijah, za uveljavitev celotne solidarnostne aktivnosti.

Pravzaprav solidarnosti ni nikoli preveč.

KOMUNIST – 22. maja 1978

Ne samo v teh dneh

Včeraj, v sredo, je Titu pred pionirji na Brionih, kakor smo slišali, v nekem trenutku vztrepetal glas... Ko je govoril o dolžnostih mladih in jim zaželel, da se dobro uče, da poslušajo učitelje, starše in da nadaljujejo slavne tradicije, je takoj zatem nežno dodal pripombo o razumevanju: »Veste, otroci so le otroci.« Tako, kot oče in učitelj sredi svojega razreda. Njegov ukaz o reševanju ranjenecov pred petintridesetimi leti na Neretvi, ki je vseboval tveganje izgube glavne vojske, je prišel iz istih ust in psihe, ki se ne menja, marveč ostaja mlada, zraščena s svojimi kumrovskimi in delavskimi koreninami. Tudi samoupravljanja, ki naj bi nas dvignilo do ljudi polne osebnosti in oblasti, z lastnimi in skupnimi stvarmi, izvira iz misli in humanosti Tita – pristrčno slavljenega ne samo v teh dneh.

VJESNIK – 26. maja 1978

Kako smo izgubili praznike

Imamo različne praznike: osebne, družinske, nacionalne, zgodovinske, verske. Imejmo jih! Samo, zakaj ima vsak izmed teh praznikov – vsaj po načinu, kako ga praznujemo in doživljamo – več privlačnosti, več lepote, več igre, kot katerikoli naš novi samoupravni socialistični praznik? Kako to, da imajo ti naši prazniki danes – skoraj štiri desetletja od dne, ko smo jih začeli slaviti – tako malo lepega, ničesar specifičnega, ničesar legendarnega, ničesar privlačnega? O letošnjem prvem maju se je, na primer, spet pisalo, kako »izžareva prihodnost«, kako »odmeva jasne cilje« in podobno. Tako na splošno, nič.

Ali mora biti tako? Če smo se rodili devetindvajsetega novembra, če je to naš socialistični božič, zakaj si zanj ne izmislimo vsaj del tistih lepih, skrivnostnih in privlačnih igr, ki sestavljajo krščanski božič. Če je vstajenje našega delovnega človeka resnično zvezano z osvoboditvijo človeka izkoriščanja, zakaj je potem proslava našega vstajanja, naš prvi maj, tako brezosebna? Dan

borca je dan naših legendarnih mrtvih, osmi marec je dan naše matere, petindvajseti maj je dan naše mladosti in naše slave. Naši prazniki imajo, še kako imajo, vsebino, za mnoge izmed nas, polnejšo od katerekoli verske ali nacionalne legende! Vsebino, o tem ne gre dvomiti, imajo, ampak oblike – ne.

Nikakršne! Še pred nekaj leti smo za prvi maj z našimi otroci, ki imajo tako radi praznike – pa so zdaj ostali brez njih – krasili okna s španskim bezgom in z zastavicami, čistili ulice pred našimi hišami in barvali vhodna vrata... Danes sedemo v svoje avtomobile in Jatova letala...

NIN – 7. maja 1978

V imenu sreče, prihodnosti

Milan Kučan, predsednik republiške skupščine in član predsedstva CK ZKS: »Komunisti se moramo boriti za širino fronte boja za socializem in samoupravljanje. Komunisti moramo pridobiti ljudi za graditev, poglobljanje in razširitev socializma in samoupravljanja. Moramo vključevati ljudi v samoupravno življenje – ustvarjati možnosti za to vključevanje, da bi ljudje postali subjekt svojega življenja, svoje sreče in prihodnosti. To ni taktično politično vprašanje, ampak je globoko vprašanje naše revolucije in uresničitve njenih dolgoročnih smotrov.«

VEČER – 24. maja 1978

Človekova svoboda

Stane Dolanc ob začetku kongresa ZK Srbije:

– »Zveza komunistov mora v prihodnjem obdobju posvetiti glavno pozornost razvoju in delovanju družbenoekonomskega in političnega sistema v celoti, zlasti pa uresničevati pravice človeka kot svobodnega proizvajalca, ustvarjalca in samoupravljalca. Demokratske pravice in človeško svobodo lahko resnično ustvarimo le, če so v funkciji neodtujljivih pravic delovnega človeka, da z osebnim izrekanjem in z delegatskim sistemom ter enakopravno in v demokratičnem sodelovanju in vzajemni odgovornosti z drugimi delovnimi ljudmi, svobodno in suvereno upravlja svoje delo in življenje, svoje interese in družbo v celoti.«

VEČER – 30. maja 1978

